

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Första kammaren.

Nr 70.

Torsdagen den 17 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 1 e. m.

Justerades protokollen för den 11 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 4, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 6, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

nr 371, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för anläggning av en statsbana från Hultebo station å statsbanan Dagarn—Hultebo till Riddarhyttans gruvfält jämte en i ämnet väckt motion;

nr 380, angående Kungl. Maj:ts framställning om avsättning av medel för bestridande av dyrtidskostnader vid armén;

nr 383, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i punkt 42 i åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen dels ock i särskild proposition nr 293 gjorda framställningar angående bidrag till avlönande av svenska sjömanspräster i vissa utländska hamnstäder m. m.;

nr 385, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid tekniska skolorna i Stockholm och Eskilstuna, bergsskolorna i Filipstad och Falun samt vävskolan i Borås;

nr 386, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av bostäder för tullverkets personal vid Värtahamnen i Stockholm;

nr 387, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ekklesiastikåret 1920—1921 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritlöner jämte en i ämnet väckt motion;

nr 388, i anledning av väckta motioner om anslag till bekämpande av olaga brännvinstillverkning;

Första kammarens protokoll 1920. Nr 70.

nr 390, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälligt löneförbättring för viss personal vid livrustkammaren; samt
nr 407, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående avsättning för år 1921 till statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av vissa förslag om ändrad lydelse i vissa delar av den av 1919 års lagtima riksdag villkorligt antagna nya lagen om val till riksdagen; och

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § 1, 10, 11, 45 och 53 punkterna i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 m. m.;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående bidrag till landsting och städer, som icke deltaga i landsting; och

nr 239, angående beviljande för innevarande års riksdag av visst belopp till gratifikationer åt tjänstemän hos statsutskottet;

sammansatta stats-, bevillnings- och första lagutskottets memorial:

nr 4, med föranledande av kamrarnas skiljakiga beslut beträffande sammansatta stats-, bevillnings- och första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 416 med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskälighyresstegring m. m. ävensom i anledning därav väckta motioner; och

nr 5, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. fl.;

bankoutskottets utlåtande nr 87, angående vissa ändringar i bankoreglementet; samt

andra särskilda utskottets memorial nr 6, angående avlöning åt dess tjänstemän, m. m.

*Samman-
jämnings-
förslag i fråga
om ändrad ut-
bildningstid
för vissa värn-
pliktiga.*

Föredrogs första sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial nr 7, i anledning av kamrarnas skiljakiga beslut rörande Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1920 års klass, dels ock två i ämnet väckta motioner.

Vid behandling av utskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1920 års klass, dels ock två i ämnet väckta motioner, hade första kammaren bifallit utskottets hemställan, un-

der det andra kammaren bifallit en av herr Johan Nilsson m. fl. vid utskottets utlåtande fogad reservation.

Med anledning av dessa skiljaktiga beslut hade utskottet till behandling förehåft frågan om sammanjämkning av besluten, och hade utskottet i nu föredragna memorial på återropade grunder hemställt, att kamrarna, med frånträdande av sina i förevarande ärende förut fattade beslut, måtte antaga ett förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1920 års klass, så lydande som memorialet utvisade.

*Sammanjämningsförslag i fråga om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga.
(Forts.)*

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman, mina her-
rar! Den här föreliggande kompromissen har samma fel som de flesta andra, nämligen att den icke tillfredsställer någon av parterna. Jag kan åtminstone säga det rörande den uppfattning, från vilken jag utgått vid behandlingen av detta ärende. Här hade man dels möjlighet att söka draga en mittelinje genom en månad d. v. s. att minska på ena hållet med 15 dagar och lägga samma siffra på det andra, dels möjlighet, vilket hade varit det allra bästa, att borttaga en repetitionsövning. Därmed hade man fått den lindring, som jag för min del hade tyckt vara klokt och riktigt. Man hade då undvikit att kalla ut de värnpliktiga extra ytterligare ett år såsom nu blir fallet med tre repetitionsövningar.

Utskottet har emellertid föredragit att gå den andra vägen, nämligen att minska med 15 dagar på utskottsförslaget och öka Kungl. Maj:ts förslag med 15 dagar. Det är gott och väl. Men sedan har utskottet icke konsekvent ansett sig böra gå fram på samma linje, när det gäller t. ex. vintergruppen. Den var som bekant längre i utskottets förra förslag, där övningstiden för sagda grupp var förlängd med 30 dagar. Skulle kompromissen varit riktig, hade man naturligtvis gått medelvägen även här.

Ehuru jag, herr talman, har röstat emot denna kompromiss därför, att jag anser den vara otillfredsställande ur många synpunkter, har jag dock icke ansett mig böra gå fram med någon reservation.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande memorial hemställt.

Vid föredragning av första sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av kamrarnas återremiss av utskottets utlåtande nr 5 rörande Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ytterligare minskning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga av 1919 års klass jämte två i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bevillningsutskottets betänkande nr 46, angående beräkning av bevillningarna för år 1921.

Om beräkning
av inkomst-
och förmögen-
hetsskatten för
år 1921 m. m.

Punkten 1.

Denna punkt hade avseende på inkomst- och förmögenhetsskatten. Utskottet hade i punkten anfört bland annat följande.

»Bevillningsutskottet har att under den nu ifrågavarande inkomsttiteln dels föreslå den procentsats av grundbeloppen, vid vars tillämpning inkomst- och förmögenhetsskatten kan antagas giva det belopp, som utöver övriga statsverkets för år 1921 beräknade inkomster erfordras för att täcka utgifternas slutsumma, dels ock angiva det belopp, vartill inkomsten under förevarande inkomsttitel för år 1921 sålunda bör beräknas. Med anledning härav torde utskottet böra redan här yttra sig i frågan om täckande av den budgetbrist för år 1921, vilken, enligt vad här nedan skall närmare utvecklas, uppstår vid beräkning av de av Kungl. Maj:t föreslagna inkomsttitlarna på sätt utskottet går att i detta betänkande föreslå.

Det förslag till beräkning av övriga bevillningar, som utskottet här nedan framlägger, innefattar höjning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 437 gjorda beräkningar beträffande tullmedlen och tobaksskatten med inalles 6,4 miljoner kronor. Enligt av statsutskottet meddelade siffror återstår här efter att täcka ett belopp av omkring 41,000,000 kronor, till vilken summa den av t. f. departementschefen antagna budgetbristen å 49 miljoner kronor sålunda reducerats.

Beträffande täckningen av en del av den motsedda budgetbristen hava särskilda förslag framställts i tre, på sätt ovan är omnämnt, i anledning av propositionen nr 437 avgivna motioner, av vilka två avse en ny beskattning av vissa slag av rusdrycker.

I den ena av sistberörda motioner, nr 314 i första kammaren av herrar *Björnsson* och *Örne*, har framlagts förslag till förordning om skyldighet för rusdrycksförsäljningsbolag att erlägga omsättningsskatt. Förslaget avser, att omsättningsskatten måtte utgå med 20 procent av det belopp, för vilket rusdrycker med undantag av importerade viner av 14 procent alkoholhalt och därunder av nämnda bolag försäljas.

Den andra av de nu ifrågavarande motionerna, nr 460 i andra kammaren, är väckt av herr *Röing* och innehåller förslag till förordning om spritaccis, enligt vilket accis å spritdrycker skulle utgå dels vid utminutering efter en i förslagets 2 § intagen skala, enligt vilken accisen utgör 1 krona för liter, dels ock därutöver vid utskänkning, beträffande vilken skatten föreslås till följande belopp för varje liter, nämligen av egentligt brännvin 2 kronor, punsch 3 kronor och annan spritdryck 6 kronor.

I den tredje av de i anledning av propositionen nr 437 väckta motionerna, nr 315 i första kammaren, har herr *Modig* hemställt, dels att skatteprocenten för inkomst- och förmögenhetsskatten måtte höjas ytterligare till 200, varigenom motionären anser att en ökad inkomst av 21 miljoner kronor skulle vinnas, dels ock att tobaksskatten måtte höjas till vissa i motionen angivna procenttal, varav beräknas en inkomstökning av 15 miljoner kronor.»

Efter att i fortsättningen hava berört motionen nr 113 i första kammar-^{Om beräkning av inkomst- och förmögenhetsskatten för år 1921 m. m.}aren, i vilken motion herrar *Stendahl* och *Reuterskiöld* hemställt, att riksdagen ville besluta en sådan ändring av nu gällande skatteskala för inkomst- och förmögenhetsskattens grund, att den lägsta skatteprocenten för enskild skattskyldig nedsattes från 3 till 2 procent hade utskottet i nu föredragna punkt på angivna skäl hemställt,

A) att motionen I: 113, av herrar *Stendahl* och *Reuterskiöld*, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) att riksdagen måtte, med avslag å herr *Modigs* motion I: 315, i vad densamma avsåge höjning av skatteprocenten, besluta att inkomst- och förmögenhetsskatten skulle för år 1921 utgå med 175 procent av de i 19 § förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt stadgade belopp; samt

C) att inkomst- och förmögenhetsskatten måtte för år 1921 beräknas på följande sätt:

Inkomst- och förmögenhetsskatt, *bevillning*:

α) Skatt- å inkomst och förmögenhet . . . . . kr. 233,000,000

β) B-skatt å aktiebolag m. fl. . . . . 5,000,000 kr. 238,000,000.

I en vid betänkandet fogad reservation hade herr *Rosén* på åberopade grunder hemställt:

vid 1:o A)

att — — — åtgärd;

B) att riksdagen måtte på så sätt bifalla herr *Modigs* motion I: 315, i vad densamma avsåge höjning av skatteprocenten, att inkomst- och förmögenhetsskatten skulle för år 1921 utgå med 195 procent av de i 19 § förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt stadgade grundbelopp; samt

C) att inkomst- och förmögenhetsskatten måtte för år 1921 beräknas på följande sätt:

Inkomst- och förmögenhetsskatt, *bevillning*:

α) Skatt å inkomst och förmögenhet . . . . . kr. 259,000,000

β) B-skatt å aktiebolag m. fl. . . . . 5,000,000 kr. 264,000,000.

vid 9:o

att riksdagen måtte, med bifall till herr *Modigs* motion, I: 315, i vad densamma avsåge höjning av de för tobaksskatten bestämda skattesatserna, beräkna tobaksskatten för år 1921 till kronor 55,000,000.

vid 14:o

att riksdagen måtte besluta, att motionerna I: 314 av herrar *Björnsson* och *Örne* samt II: 460 av herr *Röing* icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Om beräkning
av inkomst-
och förmögen-
hetskatten för
år 1921 m. m.

(Forts.)

Herr Björkman hade anmält reservation vid punkten 14 av förvarande betänkande, vilken punkt avsåg omsättningsskatt och utskänkningsskatt å spritdrycker.

Herr Rosén: Herr talman! Genom en avsevärd ökning av dyrtidstilläggen för statens befattningshavare utöver Kungl. Maj:ts förslag har en brist av i runt tal 41 miljoner kronor uppstått på nästa års stat. Det har därför ifrågasatts i propositionen nr 437. att man skulle täcka denna brist genom tillfälliga lånemedel, avsedda att gäldas genom nya skattemedel, som skulle beslutas av nästa års riksdag. Bevillningsutskottet har naturligtvis icke kunnat ansluta sig till den meningen, då det väl är nödvändigt, att den riksdag, som beslutat utgifterna, också skall besluta, huru dessa utgifter skola betalas. Utskottet har nu med rörande enighet följt de anvisningar, som lämnats dels i motion av herr Röing och dels i motion av herrar Björnsson och Örne om ökad beskattning av spritdrycker. Den motion, som väckts av de båda sistnämnda, avsåg beskattning av rusdrycker i allmänhet, men man har nödgats begränsa denna skatt att omfatta allenast spritdrycker, då man icke ansåg sig kunna beskatta vinerna. Den skatt, som nu föreslås, har lagts på helt annat sätt än de föregående spritskatterna. Men hur man än lägger en dylik skatt, så innebär det, att den står i rak strid mot 1913 års beslut angående statens frigörelse från ekonomiskt beroende av rusdryckshanteringen. I stället för i riksstaten år 1921 beräknad inkomst av rusdrycker å sammanlagt 41 miljoner kronor, vill man i ett slag fördubbla denna inkomst och på ett år uttaga 82 miljoner kronor.

Herr Modig har i sin motion anvisat en annan väg. Han föreslår en ökning av skatteprocenten för inkomst- och förmögenhetsskatten från 175 % eller, som departementschefen föreslår, 185 % till 200 % samt en ökning av tobaksskatten med i runt tal 50 %. Det har påståtts att det var en förutsättning för fjolårets beslut angående skatteprocenten, att den icke skulle kunna överstiga 170. Det är nog icke så. De sakkunniga och Kungl. Maj:t ifrågasatte till och med, att man skulle kunna gå till siffran 200. Men utskottet ifrågasatte i fjol i mycket försiktiga ordalag möjligheten av någon reduktion av denna siffra 200 på grund av skattetariffens omläggning. Utskottet anser nu, att inkomstskatteprocenten icke kan höjas över 175, men glömmer dock, att krigskonjunkturskatten, som ju för innevarande år beräknats till 75 miljoner kronor, i fortsättningen icke kommer att utgå. I själva verket innebär skatteprocentens fastställande till 195 en avsevärd lindring av den direkta beskattningen.

Ett par exempel på vad en ökning av skatteprocenten från 175 % till 195 %, som jag för min del föreslagit i min reservation, skulle betyda, skall jag be att få lämna. En person, bosatt i Stockholm — den dyraste orten — skulle, om han har hustru och 5 barn samt en inkomst av 5,000 kronor, efter en skatteprocent av 175 % erlægga 44 kronor 60 öre i inkomst- och förmögenhetsskatt, men efter 195 % 49 kronor 70 öre. Det är alltså en ökning av 5 kronor 10 öre. Men om

mannen tager ut hela sin spritranson under ett år, kommer det att betyda en utgiftsökning i den spritskatt, som nu skall påläggas, av omkring 36 kronor eller något mera än 7 gånger så mycket som om inkomstskatteprocenten höjdes, vartill naturligtvis kommer den ökning i utgifterna, som drabbar honom genom utskänkningsskatten. — För en person med lika stor familj och 15,000 kronors inkomst, bostätt i Stockholm, betyder 195 % en skatteökning av 52 kronor och för en ensam person med 100,000 kronors inkomst en ökning av 1,119 kronor. Jag tycker, att det icke är några avskräckande siffror för de stora inkomsttagarna, allra helst, om man tager i betraktande att i fortsättningen kommer krigskonjunkturskatten icke att utgå.

*Om beräkning
av inkomst-
och förmögen-
hetsskatten för
år 1921 m. m.
(Forts.)*

Jag har även liksom motionären herr Modig ansett, att ökad beskattning av tobak kan vara synnerligen lämplig. Det har invänts, att en höjning av 50 % är alldeles för hög. Däremot vill jag erinra, att bevillningsutskottets förslag tager ut 100 % förhöjd skatt på rusdryckerna, och då förefaller det, som om 50 % ökning på tobaken vore jämförelsevis lindrigt. Men för min del finner jag det i hög grad beklagligt, att riksdagen skall bryta mot 1913 års beslut angående statens frigörelse från ekonomiskt beroende av rusdryckshandlingen, och lika beklagligt finner jag det vara, att pengar på detta sätt skola anskaffas för betalande av dyrtidstilläggen åt statstjänarna. Det betyder, att många fattiga hem komma att bli ännu fattigare.

Jag hemställer, herr talman, vid punkt 1 om bifall till min reservation, men med den ändring, att i motiveringen andra stycket, som börjar med »Beträffande tilläggsstaten», och slutar med orden »kunna anlitas», måtte utgå.

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman, mina herrar! Jag skall icke i likhet med den föregående talaren yrka avslag på det nu föreliggande utskottsförslaget eller ändring däri. Men jag är uppkallad av några förhållanden, som sammanhånga med den kungl. propositionen och med utskottsbetänkandet, och vilka förhållanden icke kunna underlåta att hos mig framkalla en del reflexioner, som jag anser det vara min skyldighet att delgiva kammaren — som vanligt i största korthet.

Det synes mig, som om när den brist, vilken uppstått i riksstaten genom riksdagens beslut i dyrtidsfrågan, kom till Kungl. Maj:ts kännedom, Kungl. Maj:t eller rättare sagt departementschefen inför detta förhållande rent av »tappat huvudet». Det förefaller mig nämligen ytterst egendomligt, att Kungl. Maj:t icke haft annan råd än att tillgripa den primitiva åtgärden att taga ett grepp, ett alldeles godtyckligt grepp, på 10 % i inkomst- och förmögenhetsskattens procental. Detta går väl ändå an, men sedan kommer, att departementschefen helt enkelt uppskjuter anskaffandet av 35 miljoner kronor till nästa år. Jag vet verkligen icke, vad jag skall använda för adjektiv för att karakterisera ett sådant handlingssätt av en finansminister, helst då jag ingalunda vill störa den kordiala stämning, som bredde sitt skimmer över gårdagens förhandlingar, men jag vill kalla det för naivt och bristande statsfinansiell kultur — detta är ju ett mjukt

Om beräkning
av inkomst-
och förmögen-
hetsskatten för
år 1921 m. m.
(Forts.)

uttryck! Det hela kan väl icke vara beroende på något misshumör över riksdagens åtgärd att överskrida Kungl. Maj:ts förslag? Skulle det så vara, då får Kungl. Maj:t sitt svar i bevillningsutskottets hänvisande till dess oavvisliga plikt att enligt § 40 riksdagsordningen »opåmint föreslå sättet för bevillningens ökande», som ju också utskottet har gjort. Nej, jag tror nog, att skälet har varit ett visst bristande samarbete mellan Kungl. Maj:t och statsutskottet, ty hade Kungl. Maj:t på ett tidigare stadium tagit reda på, hur frågan låg, förefaller det mig alldeles givet, att Kungl. Maj:t för rätt så länge sedan kunnat komma på det klara med, att här skulle komma ett utskottsutlåtande, som skulle överskrida Kungl. Maj:ts förslag med hänsyn till utgifterna, och beträffande vilket det ju förelåg mycket små sannolikheter, att det skulle avslås av riksdagen. Då hade det varit Kungl. Maj:ts, finansministerns eller tjänstförrättande finansministerns oavvisliga skyldighet att utreda denna fråga och göra i ordning och hava i reserv ett förslag till bristens täckande och icke göra som nu, helt enkelt skjuta fram täckningen till nästa års riksdag. Vi äro ju vana vid rätt stora summor, men det har väl hittills varit exemplöst, att en finansminister sagt 35 miljoner skola utgå, men var vi skola taga dem, det få vi tänka på till nästa år. Men detta är icke ett enstaka fall. Det har funnits motstycken till detta regeringens eller finansministerns eller tjänstförrättande finansministerns handlingssätt även förut under denna riksdag. Jag syftar därvid, men vill nu icke närmare inlåta mig på frågan om den s. k. »guldspårren».

Men även mellan utskotten förefaller det mig, att korrespondensen icke varit sådan, som den bort vara, ty hade bevillningsutskottet haft korrespondens med statsutskottet, borde bevillningsutskottet rätt tidigt kommit till klarhet om att här kunde för utskottet förekomma att enligt § 40 riksdagsordningen behöva göra något förslag. Men jag erkänner villigt, att bevillningsutskottet har varit i en svårare ställning, än det behövt vara, då det saknat varje direktiv från Kungl. Maj:t. Jag har velat framhålla detta, ty det synes mig — och flera exempel därpå skulle jag kunna anföra, men jag vill icke trötta kamraren — som om det så att säga börjar att litet gnissla i statsmaskineriet, och att det icke går med den smidighet, jämnhet och precision, som vi förut under många gångna år varit vana vid här i landet. Det synes mig, som om det förelegat bristande korrespondens såväl mellan regering och utskott som utskotten emellan, och även andra förhållanden ha ju framträtt under denna riksdag. Jag tänker på, när statsutskottet kom med sitt förslag åtföljt av en reservation med en så ytterst betänkelig lucka, att det enligt mitt förmenande utan ett ytterst djärvt ingrepp från notariatets sida blivit en skandal. Allt detta tyder på att det är något som brister.

Vad kan då grunden vara till detta? Nu vet jag, att jag kommer att säga något, som kommer att stöta många av herrarna. Sådant bör dock icke avhålla en riksdagsman från att uttala sin oförgripliga mening. Grunden ligger i det demokratiska genombrottet, ty det är dock en sanning, att med detta måste följa, att på många håll

okunnigheten sättes i högsätet, och det är, synes det mig, ganska klart för oss litet var, att så ägt rum mångenstädes både inom representationen och även högre upp. Härmed, mina herrar, har jag icke velat eller kunnat kränka någon, ty man kan vara en både bra och duglig och skicklig man utan att vara skapad för riksvärdande värv. Och varthän vill jag då komma med detta uttalande? Jo, mina herrar, jag vill, att i denna riksdagens tolfte timme i denna sal skall uttalas — vad jag är viss på att alla i själ och hjärta äro ense med mig om att icke minst nu, då vi stå inför nya val till riksdagens andra kammare och många nyval även till denna kammare — eller att det är önskligt, ja nödvändigt att vid dessa val insikter och kunskaper få göra sig gällande, men detta glömmes tyvärr så ofantligt lätt under valstridens hetta.

Herr greve och talman! Ehuru jag icke känt mig så synnerligen tilltalad av utskottsförslaget, ber jag dock om ock med tvekan att få yrka bifall till detsamma.

Herr statsrådet S a n d l e r: Jag har sport, att den siste ärade talaren, vars anförande jag icke hade tillfälle att höra från begynnelsen, behagat säga, att den proposition, som är framlagd på min föredragning och som föreligger till behandlingen här samtidigt med bevillningsutskottets betänkande, vittnar om brist på statsfinansiell kultur. Ja, herr Aaby Ericsson, det kan ju hända, att man för att uttala ett sådant omdöme också borde hava trängt något djupare in i vad det här i själva verket rör sig om. Det är icke nog att komma med starka ord, utan man måste också belägga riktigheten av detsamma med uttalanden, som gå in på det reella i saken.

Vad har här gjorts för anmärkningar? Jag förmodar, att den ärade talaren har sagt och gjort gällande, att det hade varit regeringens skyldighet att framlägga förslag till tackande av den budgetbrist, som visat sig föreligga nu vid riksdagens avslutande. För att belysa den reella innebörden i det anspråket skall jag till en början be att få erinra den ärade talaren och kammarens ledamöter därom, att denna anordning med dubbel inkomstberäkning — framläggande av en stat vid riksdagens början och en omräknad stat vid riksdagens avslutande — är en anordning, som daterar sig från ett gott stycke in på kristiden. Så vitt jag kan erinra mig, har det icke förekommit före år 1916. Det anspråk, som den ärade talaren ställde, är alltså ett anspråk, som icke tillgodosetts under tidigare förhållanden och av tidigare regeringar. Man har tvärtom gått ut ifrån som den naturliga och normala ordningen, att regeringen framlägger vid riksdagens början en samlad statsverksproposition med en finansplan, som avser att bereda täckning för alla de utgifter, som regeringen äskar av riksdagen. Det förekommer naturligen alltid, att riksdagen i detta statförslag gör den ena eller andra förändringen, och det har då alltid före kristiden ansetts vara självfallet, att det ankommit på riksdagen själv att vid riksdagens slut vidtaga de förändringar i staten, som påkallas, icke av regeringens äskanden utan av riksdagens förändringar i de av regeringen framlagda förslagen. Det bör kon-

(Om beräkning
av inkomst-
och förmögen-
hetsskatten för
år 1921 m. m.
(Forts.)

*Om beräkning
av inkomst-
och förmögen-
hetsskatten för
år 1921 m. m.*

(Forts.)

stateras med allt eftertryck, att detta är det verkliga sakförhållandet. Det har icke varit någon regeringens skyldighet att över huvud taget framlägga en sådan ny inkomstberäkning. Man har infört denna nya metod under kristiden av den anledningen, att det visat sig bli en betydlig förskjutning i budgetens läge under riksdagen. Av naturliga skäl, därför att under kristiden det varit ovanliga, oväntade svårigheter att kunna från början fullt överblicka, till vilket resultat riksdagens bugetbehandling kan leda. Men det ändrar ingenting i det förhållandet, att fortfarande står kvar vad som gällt tidigare, att det ankommer på riksdagen att bereda täckning för de nya utgifter, som riksdagen beslutar utöver Kungl. Maj:ts förslag. Då de nya inkomstberäkningarna under senare år framlagts, har det skett för att underlätta riksdagens budgetarbete, som skall utföras under synnerligen svåra förhållanden i riksdagens avslutningsperiod, genom att material insamlats, och från regeringens sida anvisningar lämnats till ledning för denna riksdagens avslutning av budgetens behandling. Alltså, jag slår fast, att för de förändringar i en av Kungl. Maj:ts framlagd statsverksproposition, som riksdagen beslutar, för de förändringarnas resultat i vad angår anskaffandet av nya medel, är det riksdagen själv, som i första rummet har att träffa de nödiga anordningarna.

Jag skall tillåta mig att påpeka ett annat faktiskt förhållande, som visar, huru sakligt orimliga de anspråk äro, som här ha ställts. Regeringens inkomstberäkning framlades vid en så sen tidpunkt som den 4 juni och inlämnades här i kammaren dagen efter. Längre kunde man icke rimligen vänta, om det över huvud taget skulle läggas fram en sådan ny inkomstberäkning. Men, mina herrar, ännu efter det att denna nya inkomstberäkningsproposition framlagts i riksdagen, har riksdagen fattat flera beslut, som hava inneburit mycket betydande förändringar i budgetens läge. Sålunda har efter denna propositions framläggande det beslutits förändringar i Kungl. Maj:ts förslag beträffande löneförbättring för militärer med en utgiftsökning på över 2 miljoner kronor, och det har också beslutits ett dyrtidstillägg för lärarpersonalen, som innebär en ökning, jämförd med vad tidigare beräknats, av icke mindre än 9 miljoner kronor. Då statsutskottet föreslog riksdagen att höja dyrtidstillägget i allmänhet för statens befattningshavare, hade statsutskottet skaffat sig uppgift om vilken ökning även i andra hänseenden som dyrtidstillägget skulle komma att medföra i budgeten. Det var ju dels lärarna och dels pensionärerna, vilka senare det ankom på bankoutskottet att behandla. Dessa uppgifter, som meddelades i utskottets utlåtande, och lämnades under hand till finansdepartementet. Riksdagens beslut innebar emellertid, att för lärarnas vidkommande det blivit en ökning upp till 56 miljoner, under det att den beräkning, som statsutskottet meddelade i sitt utlåtande om det allmänna dyrtidstillägget, slutade på 47 miljoner kronor. Jag behöver icke erinra om vilka orimliga anspråk, som ställas, då man menar, att regeringen här skulle haft skyldighet att bereda täckning för de utgifter, som riksdagen i sista stund beslutit.

Jag vill med detta naturligtvis icke på något sätt göra gällande, att det skulle vara för en ansvarig finansledning på något sätt likgiltigt, huru riksdagen till sist tager ställning till behandlingen av budgeten. Regeringens initiativrätt på detta område måste naturligtvis vara regeringen förbehållet att träffa avgörande, huru initiativrätten skall begagnas. Men jag gör gällande, att i första hand ankommer det på riksdagen att träffa de nya budgetsanordningar, som påkallas av riksdagens eget beslut. För de ökningar i staten, som Kungl. Maj:t föreslår genom nya propositioner, är det regeringens ofrånkomliga plikt att sörja, och det har också skett. Det har föreslagits omedelbar täckning för alla de utgifter, som Kungl. Maj:t har föreslagit denna riksdag att besluta om. Men beträffande andra utgifter är det, det vidhåller jag, i första hand riksdagens sak att träffa anordningar, och det har ju också varit bevillningsutskottets uppfattning i överensstämmelse med vad våra grundlagar i detta avseende innehålla. Om nu riksdagen emellertid skulle vilja skjuta detta initiativ över på regeringen, måste det ankomma på regeringen, säger jag, att träffa sitt val, huru man skall finna täckning och särskilt i detta hänseende. Det måste ankomma på regeringen att väga mot vartannat, huruvida man vid denna tidpunkt skall framkomma med ett nytt skatteförslag, eller om man finner det vara ändamålsenligare att låta denna täckning ingå uti den nya finansplan, som skall framläggas för nästa riksdag och som skall omfatta — det betonar jag — icke blott 1922 års riksstat, utan även den tilläggsstat, som skall komma för år 1921. För min del har jag haft den uppfattningen, att för beredande av täckning för ett så betydande belopp, som här är ifråga, finnes det mycket goda skäl för den uppfattningen, att man borde finna medel för täckning i sammanhang med den nya finansplan, som då måste framläggas. Att detta skulle innebära, att man skjuter över utgifternas täckande på framtiden, att det skulle innebära, att man ställer sig på den ståndpunkten, att statstjänstemännens dyrtidstillägg skulle betalas på lånevägen, det vågar jag bestrida; och om den ärade talaren ville vara vänlig att läsa de uttalanden, som finnas i propositionen, skall han finna, att den tillförordnade departementschefen med allt eftertryck framhållit, att man har endast två saker att välja på, antingen att besluta den nya skatten nu eller också att besluta den omedelbart i början av nästa riksdag, och att under alla förhållanden man måste ordna det så, att det blir täckning 1921, att man sålunda för täckande av 1921 års utgifter icke nödgas lita till andra inkomster än sådana, som inflvta under löpet av 1921. Det vill jag göra gällande, att detta icke är att betala statstjänarnas dyrtidstillägg genom lånta medel. Man har misstagit sig så till vida, att man icke kunnat se innebörden i de formella anordningarna, som här äro träffade, då det uppföres på inkomstsidan tillfälliga lånemedel, som äro avsedda att omedelbart täckas genom en inkomsttitels uppförande på 1921 års tilläggsstat. Det är en upplåning, som i själva verket aldrig behöver ifrågakomma, för den händelse de intentioner bliva fullföljda, som ligga bakom departementschefens anförande i detta stycke.

Jag skall påpeka ett annat förhållande, som visar, hur lätt det är att fara vill, om man ser till det formella och icke till det reella. Det

*Om beräkning
av inkomst-
och förmögen-
hetsskatten för
år 1921 m. m.
(Forts.)*

*Om beräkning
av inkomst-
och förmögen-
hetsskatten för
år 1921 m. m.*

(Forts.)

budgetförslag, som nu föreligger efter bevillningsutskottets behandling av frågan, innehåller, skulle jag tro, på en punkt en dold utgift, som man redan nu får bereda sig på att täcka på nästa års tilläggsstat, trots det att bevillningsutskottets avsikt har varit att omedelbart fatta beslut om fullständig täckning av hela budgetbristen. Man har föreslagit en avsättning på 1921 års stat av 200 miljoner kronor för att betäcka kostnaderna för dyrtidstilläggen. Denna avsättning var beräknad på grundval av de tidigare förutsättningarna beträffande lärarnas dyrtidstillägg, då de beräknades till 47 miljoner kronor. Nu har det verkliga beslutet utfallit så, att det för innevarande år innebär en ökning av 9 miljoner kronor för denna kostnad och för nästkommande år med all säkerhet ett ännu större belopp, alldenstund för innevarande års första hälft till lärarna skall utgå dyrtidstillägg efter en från statsverkets synpunkt billigare grund, än som skall tillämpas under senare halvåret och hela nästkommande år. Där finnes sålunda en dold utgift, som icke kommer till synes i budgeten. Reellt skulle, ifall man i detta avseende satte upp på inkomstsidan tillfälliga lånemedel med t. ex. 10 miljoner kronor och på andra sidan höjde utgifterna 200 miljoner kronor till 210 miljoner kronor, förhållandet bliva detsamma, som att man nu förklarar, att man icke höjer utgiftssidan och ej heller lägger någon inkomst till på inkomstsidan. Det är nog i verkligheten så, att det icke är tillräckligt, att man tittar på rubrikerna i en stat och ser, att där står »lånemedel» för att fälla ett avgörande omdöme i denna fråga, utan man bör också se till vad det är för realitet, som ligger bakom den formella anordningen. Och jag betonar det uttryckligen än en gång att det icke har varit avsikten, vilket också uttryckligen framhållits, att det icke var avsikten att här skjuta över en utgift bortom år 1921 — en utgift, som då skulle täckas — utan att det har varit regeringens avsikt, då denna inkomstberäkning framlades, att man skulle fullt ut täcka under år 1921 alla de utgifter, som komma på det året. Jag vågar påstå, att man med kännedom om detta realförhållande icke skall kunna göra gällande, att här föreligger något sådant avsteg från sunda budgetsprinciper, som man, kanske utan att ha tänkt på frågans innebörd, velat göra gällande.

Herr Aaby Ericsson slutade med den förhoppningen, att det skulle bliva insiktsfulla män, som skulle komma tillbaka till kammaren efter de nya valen. Jag förmodar, att jag kan få instämma i denna önskan, och att den delas av hela denna kammare. Jag förmodar, att jag får göra det tillägget, att en sådan insiktsfullhet bevisar sig däri, att man icke blott ser till formen, utan också till realiteten.

Herr Wohlin: Ehuru jag är ordinarie ledamot av bevillningsutskottet, finnes jag icke antecknad såsom närvarande vid fattandet av de beslut, som föreligga i detta betänkande. Detta föranleder mig att vid detta tillfälle förklara orsaken, som varit att väl ofta upprepade voteringar förekommit i ett och samma ärende, vilka emellertid förklarats vara av preliminär karaktär, och när sedan den slutliga voteringen ägt rum, har jag varit förhindrad att närvara. Arbetet inom riksdagens utskott skulle nog kunna omorganiseras på ett bättre sätt.

Jag skulle för övrigt också vilja nämna, att det var med en viss förväning som jag tog del av innehållet i Kungl. Maj:ts proposition nr 437, såväl i vad denna proposition avsåg en höjning av grundtalet för inkomst- och förmögenhetsskatten, som även i det hänseende, den ärade talaren på Kronobergsbänken berörde. Utan att i övrigt blanda mig i den kontrovers, som förekommit mellan honom och herr t. f. finansministern, vill jag säga, att det förefaller mig anmärkningsvärt, att icke Kungl. Maj:t varit så underrättad om riksdagens förhållanden, att Kungl. Maj:t kunnat förutse den lucka i budgeten, som nu i riksdagens sista timma framkommit. Även om saken formellt kan ligga så, som från regeringsbänken sagts, kunde dock finansministern hava låtit sig angeläget vara att taga initiativet till täckande av denna lucka och icke överlåtit åt ett riksdagsutskott, som besitter vida mindre förutsättningar för ett sådant arbete, att under några bråda dagar mot slutet av riksdagen försöka lösa denna viktiga fråga. Jag kom förresten till riksdagen i den förhoppningen, att skatteprocenten för inkomst- och förmögenhetsskatten skulle kunna nedsättas från vid årets början bebådade 175 till 165, och jag kan sålunda icke annat än uttrycka min ledsnad över att Kungl. Maj:ts förslag höjt skatteprocenten med 10 och ännu mera min förvåning över herr Roséns förslag om skatteprocentens höjning till 195, vilket förslag, trots de siffror, herr Rosén anförde, enligt min uppfattning skulle medföra en orimlig uppskruvning av skattebördan, särskilt för medelklassen i vårt land, som redan nu i alltför hög grad tynges av den direkta beskattningen.

Jag skulle vilja ytterligare framhålla såsom ett önskemål att beaktas vid Kungl. Maj:ts fortsatta arbeten under den efterföljande delen av året, att Kungl. Maj:t, med hänsyn tagen till den starka uppskruvning av de direkta skatterna, som ägt rum, måtte låta tull- och traktatkommittén verkställa en systematisk utredning om möjligheten och lämpligheten av en höjning av våra finanstullar, vartill jag principiellt ansluter mig ehuru jag givetvis icke kunnat vara med om att på enskild motionärs framställning utan närmare utredning höja en viss finanstull, såsom vid riksdagens början ifrågasattes. Det förefaller mig, som om tull- och traktatkommitténs tullavdelning, i stället för att koncentrera sitt arbete på den mycket intressanta men för ögonblicket icke så synnerligen behövliga statistikhistoriska utredningen om vårt tullsystems verkningar före världskrigets början, skulle kunna göra våra statsmakter mera nytta genom att nu till utredning upptaga frågan om finanstullarnas höjning. Jag vill härvid även erinra om den oerhörda importen av utländskt vete, samtidigt med att vi hava god tillgång på svensk råg att äta. Vetet kan för närvarande i viss mån betraktas såsom en visserligen viktig, men umbärlig vara, vars beläggande med en lagom utmätt finanstull icke skulle vara en orimlig åtgärd och kunna bidra till minskande av de statsfinansiella svårigheter, som uppstå under den närmaste framtiden.

Även vill jag påtala det ringa intresse, som riksdagen och bevillningsutskottet hava visat för den tanke, som jag upprepade gånger framfört, nämligen frågan om en rationell lyxbeskattnings.

*Om beräkning
av inkomst-
och förmögen-
hetsskatten för
år 1921 m. m.
(Forts.)*

Om beräkning
av inkomst-
och förmögen-
hetsskatten för
år 1921 m. m.
(Forts.)

förslag har veterligen i flera främmande länder, vars finanspolitik icke hör till den sämsta, upptagits till lösning, och jag har den uppfattningen, att en väl avvägd omsättningsskatt på lyxvaror låter sig genomföra och skulle kunna tillföra staten ganska betydande belopp. Då riksdagen avslag bevilningsutskottets hemställan om uppbärande av skatten på pärlor och ädla stenar och beslöt prolongation av denna i och för sig mindre betydande stämpelskatt, vill jag emellertid däri se ett tecken på att riksdagen icke ställer sig avvisande mot tanken på en utveckling av lyxbeskattningen i större omfattning.

Till sist, herr talman, vill jag beträffande den av utskottet föreslagna omsättnings- och utskänkningsskatten till kammarens protokoll hava antecknat det förhållandet, att då under utskottets behandling ett förslag förelåg till denna frågas lösning i form av omsättnings- och utskänkningsskatt, icke endast på de spritvaror, som nu äro i förslaget upptagna, utan jämväl på hela den oerhörda mängd från utlandet importerade starkviner och spirituosa, som för närvarande konsumeras i vårt land, så blev detta förslag vid tredje voteringen av preliminär karaktär godkänt med 14 röster mot 4. Jag utgick sålunda från, att skatten skulle få den karaktär, som jag ur skattepolitisk synpunkt ansåg vara mest rationell, synnerligast som jag i likhet med herrar Björnsson och Örne höll före, att något trakattsenligt hinder för denna skatt icke föreligger. I stället finner man få dagar efteråt, att vid den slutliga votering, som ägt rum, på grund av skäl, vilkas hållbarhet jag icke har anledning att ingå på, hela situationen i bevilningsutskottet omkastats och att skatten anordnats endast för spritdrycker på det sätt här föreslagits. Jag kan icke här uttala mig ytterligare om denna fråga, utan skall endast ur skattepolitisk synpunkt beklaga, att skatten har fått den utformning, som den nu har i utskottets betänkande.

Jag ber alltså, herr talman, att få med dessa ord uttala min förhoppning om att åtgärder måtte vidtagas till förhindrande av den direkta beskattningens ytterligare stegring, att förslag framläggas till nästa riksdag om en lämplig höjning av våra finanstillar över hela linjen, samt att vi måtte få motse förslag till en rationell lyxbeskattning. Ehuru jag icke är mycket tillfredsställd med utskottets förslag sådant det här föreligger, anser jag mig i frågans nuvarande läge nödsakad att ynka bifall till den förevarande punkten i utskottsutlåtandet.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! Jag skall börja med att erkänna, att jag personligen är synnerligen litet tilltalad av den utväg, som jag varit med om att motionsledes och med utskottets hjälp försöka få riksdagen att godkänna, nämligen den särskilda beskattning av spritdrycker, som ingår i utskottets förslag. Emellertid hade man, såvitt jag kunde förstå, ingenting annat att tillgripa, och då det var av en viss vikt, att ifrågavarande beskattning lades mera rationellt än den spritaccis, som förekom förra året, och som också med vissa modifikationer varit föreslagen i år från annat håll, så var jag med om att utforma förslaget beträffande omsättningsskatten. Gi-

vetvis innebär en sådan skatt en princip, som är förkastlig, men det synes mig ändå, som om den nu föreslagna skatten hade ett försonande drag däri, att skatten dock kommer att utgå efter värde och icke efter antalet konsumerade liter, såsom förhållandet var förra året. Att de starka vinerna och det starka ölet — om det mot förmodan skulle börja tillverkas — icke äro medtagna i detta förslag, är en mycket stor brist, men på grund av förhållanden, som jag icke här skall närmare ingå på, visade det sig icke tillrådligt att medtaga de starka vinerna i förslaget, och ifråga om ölet ansågs det av sakkunniga personer, att någon tillverkning av starköl icke skulle komma ifråga.

I detta sammanhang ber jag att få rätta en uppgift av herr Rosén. I det förslag, som väckts av herr Björnsson och mig, ingick icke en beskattning av 6 kronor pr liter, utan en beskattning med 20 % på utförsäljningspriset, vilket kanske utgör 15—20 öre eller något sådant per liter öl.

För min del kan jag icke se fullt så obekymrat på en höjning av uttaxeringen på inkomst- och förmögenhetsskattens grundtal, som herr Rosén har gjort vid detta tillfälle. Han anförde en del sifferexempel, valda för att visa, hur liten inverkan höjningen skulle ha. Jag vill dock påpeka, att för en person med 10,000 kronors beskattningsbar inkomst gör det 75 kronor och för en person med 5,000 kronor 37 kronor 50 öre, om man höjer skatteprocenten från 175 till 200, och jag kan icke se, att det är så oerhört obetydligt, att man icke behöver fästa något avseende därvid. Om den, som har ringa inkomst, är så lättsinnig, att han går och köper upp så där mycket sprit, som herr Rosén förutsatte, så är det ju verkligen ytterligt bedrövligt, men det föreligger då verkligen intet tvång därtill, och jag för min del skall ge alla Sveriges inbyggare ett gott råd, då det gäller att undgå den föreslagna spritbeskattningen, och det är att bliva absolutister samt och synnerligen, så slippa de ifrån den. Det blir då visserligen en lucka i budgeten, men den tror jag, att vi nästa år skola finna någon utväg att kunna täcka.

Beträffande den finanstull på vete, som professor Wohlin föreslog, förbluffade den mig en smula. Jag förstår inte, hur man skall kunna lägga finanstull på en vara, som produceras inom landet. Det skulle då ske i form av en accis på vetemjöl, men det förslaget har inte varit uppe, och det är alldeles överflödigt, ty om man lättar på den statliga regleringen på detta område och låter den fria prisbildningen verka, så kommer vetepriset upp till en högre nivå än för närvarande utan någon särskild statsåtgärd, och detta kommer att verka lika konsumtionsbegränsande som en lyxtull. Låt vara att jordbrukarna då komma att få en fördel därav, men det är åtminstone en fördel, som staten inte har garanterat dem, utan som får kompenseras av en eventuell framtida nedgång i priset.

Jag skall inte uppehålla kammaren längre, då vi ha synnerligen kort tid på oss. Jag vill bara påpeka gentemot den ärade talaren på Kronobergsbänken, att det har förekommit under en regim, som han högeligen gillade, att man förfor oerhört lättsinnigt i fråga om finanserna. Jag syftar på det s. k. förskottsväsendet, som det varit nuvarande

Om beräkning
av inkomst-
och förmögen-
hetsskatten för
år 1921 m. m.
(Forts.)

Om beräkning
av inkomst-
och förmögen-
hetsskatten för
år 1921 m. m.

(Forts.)

regeringens största förtjänst att ha avvecklat. Jag tror inte heller, att man med skäl kan skylla den nuvarande demokratiska regimen för att förfara lättsinnigt beträffande statens finanser. Däremot är det givetvis ett fel, att man för närvarande har så ställt, att man ovillkorligen måste bevilja löneförhöjningar åt statens befattningshavare. Man har tidigare varit för efterlåten, då det gällt att hålla prisen nere och penningvärdet uppe, och det hämnar sig på detta sätt. Men jag tror inte man kan säga, att skulden härför ligger i riksdagens sätt att behandla budgeten.

För min del kan jag inte med bästa vilja finna något upprörande i det sätt, på vilket regeringen har föreslagit, att bristen skulle fyllas. Såsom den ärade talaren på Kronobergsbanken kanske erinrar sig från tidigare tillfällen, har jag aldrig tvekat att säga den nuvarande regeringen och dess finansminister mitt hjärtas ärliga mening, då jag har ansett, att det föreslagits åtgärder, som ha varit obefogade och oriktiga. Och jag skulle inte heller ha tvekat att göra det vid detta tillfälle, om jag funnit, att de synpunkter, som t. f. finansministern anförde och som jag tycker ligga tämligen nära till hands, hade varit otillfredsställande. Det är kanske ändå inte riktigt lämpligt att låta det komma för mycket politik i den nu föreliggande frågan. Den bör behandlas såsom en ren sakfråga. Gör man det, så tror jag, att man måste förstå, hur den nuvarande situationen har uppkommit och även, ehuru i avseende på spritbeskattningen med sorg i hjärtat, gå med på att bifalla vad bevillningsutskottet här hemställt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Friherre Fleming: Herr talman, mina herrar! Jag skall inte ingå i någon diskussion om den kungl. propositionen och vad den innehåller, men så mycket vill jag säga, att den tillförordnade finansministern har fullkomligt rätt i att regeringen inte alls har någon skyldighet att komma fram med dessa beräkningar, ty bevillningsutskottet är skyldigt att framlägga sådana ändå, och jag skulle nästan vilja gå ett steg längre än den tillförordnade finansministern gjorde. Jag skulle nästan vilja säga, att det har blivit allt mer och mer kiv här i riksdagen om dessa bevillningar, och det nästan förefaller mig som om dessa propositioner, som vi få på slutet, ställde till en del av det där. Jag tror nästan att det var lugnare förr i världen, då bevillningsutskottet, naturligtvis i samförstånd med finansdepartementet, gjorde upp dessa beräkningar. Det är så, att när Kungl. Maj:t gör upp sin finansplan, finnes det vissa uppgifter, som Kungl. Maj:t stöder sig på, men när riksdagen kommer till sitt slut, så komma andra uppgifter till, och dessa uppgifter får man dels från statskontoret och dels från andra myndigheter, men ofta också från Kungl. Maj:t.

Jag skall inte säga mera om den saken, utan jag skall övergå till herr Roséns uträkningar. Herr Rosén påstod, att det där talet om 170 % icke var överensstämmande med verkligheten. Men det vill

jag dock påstå, att det är fullkomligt sant, som det står i utskottets motivering »att i diskussionen om 1919 års förordning om inkomst- och förmögenhetsskatt 170 procent av grundbeloppet torde hava rätt allmänt ansetts såsom maximum». Herr Rosén påstod, att det inte var så, utan att det var 200 procent. Men det var inte samma skala, som detta uttalande om 200 procent gällde, utan den har blivit ändrad sedan. Nu har herr Rosén gjort beräkningar, om hur mycket det gällde. Ja, det kan ju hända att dessa voro riktiga. Det vill jag inte bestrida, utan tar för givet, att de voro det. Men det är ett faktum, att öka vi från nuvarande 170 procenten till 185 procenten, så är det en ökning av 15 procent på skattebeloppet, och går man upp till 200 procent, så är det en ökning av 30 procent på beloppet. Det kan inte förnekas.

Jag skall inte gå närmare in på dessa spörsmål, som ju förut äro berörda, utan ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag vill först uttala min förvåning däröver, att den ärade talaren på Kronobergslänsbanken ville begagna diskussionen ifråga om detta ärende för att därmed skapa preludier för den blivande valrörelsen. Ty så måste jag uppfatta hans påstående, att den nu föreliggande situationen vore en verkan av ett demokratiskt genombrott. Någon verkligt saklig erinran förefaller mig detta inte vara. Jag ber endast få erinra om vilken oerhörd skillnad det är nu vid slutet av riksdagarna mot vad som tidigare varit fallet. Då inskränkte sig riksdagens budgetbehandling i regel till, att man prutade på en hel del av regeringens framställda anslagskrav, och att den slutsiffra för utgifter, vid vilken riksdagen stannade, rätt ofta stod åtskilligt under vad Kungl. Maj:t föreslagit eller om ett överskridande skett, det endast rörde sig om mycket måttliga belopp. Nu har ju till följd av kristidsförhållandena och den behandling av lönerogleringar m. m., som man på sista tiden slagit in på, och då ju de nya lönerogleringarna börja tillämpas omedelbart, delvis också retroaktivt, det ju uppstått behov av en budgetbehandling på helt annat sätt än hittills, en budgetbehandling — begränsad till några dagar vid riksdagens avslutning — givetvis ställer mycket stora krav på de utskott, som ha att handlägga saken. Att under sådana förhållanden tala om gnisslingar, som den ärade talaren uttryckte sig, och vilja draga den slutsatsen, att vi här ha ett uttryck för det demokratiska genombrottet, förefaller mig inte vara rimligt och riktigt. Och detta så mycket mindre, som jag tror man kan säga, att den ärade talarens egna meningsfränder ingalunda varit de minst energiska, när det gällt att på en hel del punkter gå utöver de förslag, Kungl. Maj:t framlagt.

Därtill vill jag lägga, att den ärade talarens meningsfränder i bevillningsutskottet och statsutskottet, vilka ju utgöra en utsovring av den gamla förstakammargruppen och som sålunda väl borde framstå såsom alldeles speciella ekonomiska kulturrepresentanter — efter den talarens sätt att se — såvitt jag förstår, icke visat sig under sin medverkan i dessa utskott kunna prestera annat och mera, än som

Om beräkning varit möjligt från de övriga sidornas representanter. Jag vill därför av inkomst- säga, att det förefaller, som om herr Aaby Ericssons första valstöt och förmögen- var synnerligen misslyckad. hetsskatten för år 1921 m. m.

(Forts.)

Ifråga om det sätt, varpå den nu omhandlade saken behandlats i budgettekniskt avseende, måste jag emellertid anmäla en i viss mån avvikande mening från den, som den tillförordnade finansministern gjorde gällande. Jag finner nämligen, i likhet med bevillningsutskottet, det vara olämpligt och olycksdigert, om man börjar att på tilläggsstaten överflytta, inte blott, som hittills förekommit, beslut om vissa utgifter, utan att man också transporterar över, så att säga, på en tilläggsstat jämväl frågan om att omedelbart anskaffa inkomster. Tilläggsstaten skulle därmed bli en fullständig, sekundär behandling av ett års både inkomster och utgifter. Jag tror, att en sådan överföring som skulle ligga i ett bifall till herr statsrådets förslag i detta avseende, ingalunda skulle innebära en lycklig anordning, och jag tror därför, att det är riktigt, att man ställer sig på bevillningsutskottets ståndpunkt, att man å den ordinarie staten bör låta vart år sörja fullt ut, så långt man kan förutse, för det följande årets inkomstbehov.

När jag sålunda ställer mig på bevillningsutskottets ståndpunkt i nu berört avseende måste jag emellertid uttala ett bestämt beklagande av det sätt, varpå bevillningsutskottet sedermera i sin tur funnit sig böra fylla uppgiften att anskaffa erforderliga medel för budgeten. Ty vilka är det, som i särskild grad träffas genom den av utskottet föreslagna åtgärden? Det är den *viljelösa och värnlösa fattigdomen*, som kommer att i sista hand få vara med om att anskaffa de medel, som statsmakterna funnit vara nödvändiga för budgetutfyllnaden. Men att så skall ske, kan omöjligen vara vare sig riktigt eller lämpligt. När vi för två år sedan behandlade frågan om en spritaccis, och hur den då skulle anordnas — gällde det att fylla ett belopp av 10 miljoner kronor. Då sade man, att det blott var fråga om en tillfällig förlägenhet, som icke skulle återkomma. År 1919 åter var det 20 miljoner kronor, som man ville täcka på detta sätt, och man upprepade då sina försäkringar, att denna skatt icke skulle återkomma. I år är det 40 miljoner kronor, som man beräknar att på det sättet kunna anskaffa och man vill väl även nu göra gällande, att det icke skall ske vidare om det också inte framhålls med någon större styrka. Jag inser, att vederbörande själva känna en viss osäkerhet om, huruvida det inte ändå är en bestående anordning, som man på detta sätt inlåter sig på. Samtidigt förekommer på ett ställe i utskottets utlåtande det uttalandet, att man »icke vill bryta mot den tidigare av riksdagen accepterade och ännu i lag kvarstående principen, att staten skall vara ekonomiskt oberoende av rusdryckshanteringen». Man måste ju säga, att utskottets förslag icke står på något sätt i rimlig överensstämmelse med denna princip eller med tillämpningen och förverkligandet av nyss återgivna uttalande.

Åtskilliga av oss stå här i den egendomliga situationen, att under det eliest varie skattdragargrupp försöker att skjuta ifrån sig delaktighet och plikt att utgöra skatter, är det här faktiskt så, att om ab-

skatutisterna såge med vanlig, egoistisk syn på saken, de skulle knappa händerna och tacka Gud och säga, att det är bra, att andra som använda rusdrycker få betala denna skatt, blott de själva slippa. Men därför att vi tro, att det är felaktigt att bygga en statsbudget på utskottets system, och att på detta sätt ånyo knyta denna varus användning i samhället till en intäkt, och då vi tro, att det i det stora hela, även om man ensamt håller sig till den sidan av saken, som nu föreligger, innebär ett underminerande och ett försvagande av folkets skattekraft, som i längden hämmar sig och går utöver alla, är det klart, att vi inte kunna vara med om att biträda detta förslag, fastän det rent personligt sett ju skulle tillgodose våra personliga intressen.

Visserligen förstår jag att det kan riktas anmärkningar jämväl mot det förslag, som här reservationsvis framförts. Om det varit svårt för Kungl. Maj:t att åstadkomma ett rationellt förslag och om det varit ännu svårare för bevillningsutskottet, måste det naturligtvis vara en än värre svårighet för den enskilda reservant och motionär, som här uppträtt, att kunna finna ett tilltalande skatteobjekt för budgetbristens fyllande. Men då i allt fall det reservationsvis framförda förslaget genom att anknyta till föregående skatteformer, som utan skada kunna utnyttjas i dylik situation, om det också i och för sig inte är så sympatiskt, dock innefattar det enda verkligt sunda sätt, varpå man i detta ögonblick kan fylla statens behov, tillåter jag mig, även om jag förstår, att det förslag jag i detta avseende kommer att yrka bifall till, kan vara behäftat med åtskilliga brister, att ansluta mig till det yrkande, som här framställts av herr Rosén.

Herr Ericsson, Aaby: Endast några ord! Från statsrådsbänken har den tillförordnade chefen för finansdepartementet redogjort för, ja uppläst så gott som hela den kungl. propositionen. Jag skall be att få upplysa om, att jag, vilket det förefaller, som han inte trodde, tagit del av densamma, och om jag funnit mig övertygad av de skäl, som däri anförts, så hade jag inte kommit med mitt angrepp. Men när jag inte känt mig övertygad, så har jag ansett, att jag borde göra detta, och — jag vidhåller vad jag sagt.

Det synes mig, som om herr statsrådet vid underrättelsen om denna budgetbrist stått inför två alternativ, varav det ena var, att han — enligt en tankegång, som nyss berördes — helt enkelt kunde säga: det där rör mig inte, det får bevillningsutskottet enligt 40 § riksdagsordningen taga hand om, och således ställa sig alldeles likgiltig. Då påstår jag, att det bristande samarbetet mellan regering och riksdag, som jag påtalade, just ägt rum. Jag anser nämligen, att en regering kan inte och bör inte och får inte, även om det är dess grundlagsenliga rätt, på det sättet ställa sig isolerad, utan den bör samarbeta intimt med representationen för att för landet söka åstadkomma det bästa möjliga. Regeringen och ensamt den, och icke utskottet förfogar över de bästa medlen och de största resurserna härför. Hade åter statsrådet haft den uppfattningen, att han borde göra någonting i saken, såsom jag skulle önskat, då hade han givetvis vidtagit någon åtgärd till utredning, kommit med något förslag, givit bevillnings-

Om beräkning
av inkomst-
och förmögen-
hetsskatten för
år 1921 m. m.
(Forts.)

Om beräkning
av inkomst-
och förmögen-
hetsskatten för
år 1921 m. m.
(Forts.)

utskottet något direktiv. Då hade jag inte haft någon anledning att vända mig mot statsrådet. Men att göra som statsrådet har gjort, slå fast: jag har initiativrätt, men på samma gång säga: jag behöver inte göra något, som bevillningsutskottet skall göra, och så gå mitt emellan dessa principer och säga: 14 miljoner skall jag skaffa, men 35 miljoner, det vill jag inte befatta mig med — det är ett »apres nous»... Ty det måste väl medges, att det är att skjuta på framtiden, om man säger, att dessa medel skola komma upp på nästa års tilläggsstat. Är det inte just, om jag så får säga, ett drag i släkt med vad herrarna påtalade hos de gamla regeringarna, en art av förskottsväsende, varvid man först bestämmer utgifterna, men icke säger, varifrån inkomsterna skola tagas.

Med hänsyn till vad den siste ärade talaren anförde, vill jag säga, att jag delar fullkomligt hans uppfattning, att riksdagen handlar felaktigt, när den först bestämmer utgifterna och sedermera tänker på var medlen härtill skola tagas ifrån; och däri ligger, mina herrar, en grund till mina anmärkningar också emot den nuvarande riksdagen. Det motsatta förhållandet är den enda riktiga åskådningen. Men jag vill uttryckligen fastslå, att den erinran, som jag gjort, riktades icke emot något särskilt parti, utan mot *alla* partier. Jag vill bara göra det uttalandet, att jag, som själv känner mig som en av de ringaste personerna i denna kammare — och det vill sannerligen inte säga litet — jag har ofta känt behovet av stöd av mera insikter och kunskaper runt omkring mig i arbetet, och det stödet och den omgivning skulle jag önska, att de nya valen ville giva oss. Det förmodar jag också, att den siste ärade talaren liksom alla herrarna äro med om, och jag tycker, att det inte skadar, att det även uttalas från detta rum.

Herr Rosén: Jag har begärt ordet endast för att göra den ändringen i mitt första yrkande, att kammaren måtte bifalla vad som hemställles i den vid punkten 1 fogade reservationen.

Då jag fått ordet, vill jag säga något i anledning av herr Örne's yttrande, att man icke bör lägga alltför mycket politik i denna fråga, utan behandla den som en sakfråga. Jag vill säga, att jag inte ser denna fråga som en politisk fråga, men då herr Örne ansett sig oförhindrad att gå med på en princip, som han själv betecknade som förkastlig, har jag icke kunnat följa honom. Det är därför jag reserverat mig.

Herr Möller: Jag uppkallades av herr Aaby Ericssons yttrande, som förvånade mig, ty jag har hittills tyckt mig finna, att han bibehållit sitt goda humör under de från hans synpunkt naturligtvis bistra politiska tider, under vilka vi nu leva. Men i dag hade detta goda humör totalt försvunnit. Det har väl sällan hänt, att här i riksdagen en ledamot stått upp och i en sådan skolmästarton läxat upp en regering och dess finansminister. Nu hade ju tonen i det andra anförandet sjunkit ned lågt, långt under en även efter min uppfattning tillåten nivå, så att jag skall för den skull inte vidare

påtala det första anförandet. Men jag kan inte neka till, att det före- Om beräkning
faller mig, som om de anspråk, vilka här ställas på finansministern, av inkomst-
måste sägas vara i hög grad överdrivna, ty det är väl icke så, att våra och förmögen-
grundlagar ha utgått ifrån en uppfattning, som var fullkomligt ohäll- hetskatten för
bar, då de förklara, att det är bevillningsutskottet, som »opåmint skall år 1921 m. m.
föreslå sättet för bevillingens ökande». Jag skall för övrigt efter (Forts.)
statsrådet Sänders synnerligen klara uppläggning av detta ärende
icke närmare inlåta mig därpå. Jag vill bara slå fast, att herr Aaby
Ericssons angrepp saknar varje spår av saklig grund och betona att
det föreföll mig huvudsakligen som ett uppkok på diverse tidningsan-
grepp, med vilket jag verkligen inte kan inse, att det skulle varit nöd-
vändigt att belasta kammarens protokoll.

Men jag måste säga ännu ett par ord till den ärade talaren. Det
har funnits, och jag förstår nu, att det finnes kvar, i hans parti ett
anspråk på att sitta inne med alla väsentliga tillgångar på kunnighet
och på insikter i detta land. Jag tror, att den politiska erfarenheten i
vårt land, liksom i många andra länder, har visat, att om den slags
kunnighet och den slags insikt, som högerpartierna i världen företräda,
skulle ensamma få lov att bestämma över ländernas öden, så skulle
vi få bevittna våldsamma passionerade utbrott gång på gång i sam-
hällenas och staternas liv.

Det kan ju hända, att det i vissa avseenden finnes mycket detalj-
kunskaper samlade i de djupa leden uti herr Aaby Ericssons parti,
men så mycket tror jag mig kunna konstatera, att en riktig blick för
utvecklingens krav nästan aldrig utmärkt det parti, som gärna vill ha
patentet på insikterna och kunnigheten. Jag skall inte tillåta mig nå-
gon personlig tillämpning, men jag betraktar det som en verklig föro-
lämpning emot massor av människor, både i denna riksdag och utan-
för denna riksdag, att förklara, att det demokratiska genombrottet
har, som orden föllo sig, med utgångspunkt från denna regerings-
proposition — alltså med en pil, vars riktning ingen kunde missför-
stå — »fört okunnigheten i högsätet i vårt land». Jag tror, att var
och en, som kan bedöma de verkliga förhållandena, skall erkänna, att
ett sådant omdöme icke tyder på någon större omdömesförmåga hos
den, som har uttalat det.

Det är så, att det finnes olika slag av kunskaper, och det fin-
nes olika slag av insikter. De begagnas också på mycket olika sätt.
Men i det politiska livet, det kunna vi väl också erkänna, är det till
slut *intressena*, som bestämma utvecklingen, och de intressen, som äro
starkast och som ha den starkaste grunden i samhället, de bli också
till slut de härskande. Det kan nu en gång inte hjälpas; sådan är,
efter min uppfattning åtminstone, utvecklingens lag. Man kan vara
ytterligt missbelåten med att ens egna intressen på det sättet trängas
undan till förmån för andra, men det beror då alltid på att det fin-
nes djupa behov, som måste tillfredsställas, och utan vars tillfreds-
ställande samhället bara går fram emot katastrofer. Det demokra-
tiska genombrottet, det vågar jag säga, har självfallet icke ännu kun-
nat skapa en mycket hög politisk kultur, icke ens inom herr Aaby
Ericssons parti. Men jag är övertygad om att det i längden och kan-

Om beräkning
av inkomst-
och förmögen-
hetsskatten för
år 1921 m. m.
(Forts.)

ske inom ganska få år, skall visa sig *just på den punkten* ha gjort synnerligen stor nytta, och jag är övertygad om, att man under det demokratiska genombrottets egid i alla fall skall visa sig kunna bereda icke bara enskilda samhällsklasser, som nu sväva på topparna i samhället, utan hela folket bättre livsvillkor till nytta och lycka för hela utvecklingen.

Herr Björkman: Herr talman! Jag har reserverat mig till utskottets betänkande och skall be att med några ord få motivera min reservation.

Jag har reserverat mig i första hand, emedan utskottets förslag står i strid med riksdagens beslut år 1913, enligt vilket statsinkomsten av rusdrycksmedel skulle begränsas till högst 41,900,000 kronor och så småningom minskas, i den mån genom tilltagande folknkykterhet rusdrycksmedlen sjönke, och överskottet skulle fonderas för, som det heter i reglerna för fonden, reglering av sådana ekonomiska förhållanden, som äro en följd av mera ingripande åtgärder till rusdryckshanteringens begränsande eller avveckling samt under särskilda omständigheter även för andra sociala ändamål, såsom ju också vid riksdagen i år har skett.

Jag har vidare reserverat mig, emedan jag anser det vara orätt och oklokt, att statens beroende av rusdrycksinkomsterna ökas i stället för minskas. Det finnes kommuner, där man nu gör synnerligen stora ansträngningar rent av för att det i kommunen arbetande rusdrycksbolaget skall kunna sälja så mycket rusdrycker som möjligt och bolaget därigenom förtjäna så mycket som möjligt, för att kommunen skall kunna få en så stor bolagsvinst som möjligt att beskatta. Det *kan* vara fara värt, att staten slår in på samma väg, att statsintresset av rusdryckshanteringen på samma enligt min mening oriktiga sätt ökas.

Jag har vidare reserverat mig, emedan rusdryckerna äro ett samhällsskadligt skatteobjekt. Skatt på rusdrycker får icke likställas med skatt på andra lyxartiklar eller njutningsmedel. Det är i otaliga fall, jag säger renet ut, det är i otaliga fall en skatt på lasten, och en sådan skatt borde vara oss alla motbjudande. Vi ha hört klara uttryck i detta avseende från dem, som här ha motionerat och dirigerat utskottsbeslutet, och jag är glad däråt. Stegrade utgifter för rusdrycker, det betyder nämligen, varom väl alla äro på det klara, antingen att denna stegring tillkommit genom underlättad tillgång, som riksdagen här förut har beslutat, eller också genom ökade pris, det betyder, säger jag, i otaliga fall minskade möjligheter att anskaffa nödvändighetsvaror, det betyder i många fall umbäranden, ja, nöd för hustru och barn. Det synes mig, som om, såvitt jag förstår, det enda riktiga sättet att reglera statsbudgeten är icke att i riksdagens sista stund gripa efter tillfälliga skatteobjekt utan att ordna det så, att budgeten regleras genom höjning eller sänkning av procentalen för uttaxeringen. Jag är ju dilettant på detta område, men så har jag sett saken, och dithän menar jag sålunda, att vi böra komma. Jag tror, att vi äro inne på osunda vägar och varit det kanske rätt länge,

när vi nu i elfte timmen stå och tveka, om vi skola tillgripa det eller det tillfälliga skatteobjektet för att fylla luckor i budgeten.

Jag skall inte upptaga kammarens tid längre utan vill sluta med en förklaring, att jag på grund av vad jag anfört och på grund av skäl, som meningsfränder till mig förut anfört, ser mig nödsakad att rösta för herr Roséns reservation.

*Om beräkning
av inkomst-
och förmögen-
hetsskatten för
år 1921 m. m.
(Forts.)*

Herr Clason: Trots den enligt min tanke synnerligen stora ömtalighet herr Möller visade ifråga om en kritik av finansministerns uttalanden, vill jag bekänna, att jag alldeles direkt uppkallats av dessa uttalanden. Det föreföll mig, som om finansministern i desamma gick ut ifrån och gjorde sig till tolk för en icke lycklig uppfattning om en synnerligen stark dualism i budgetbehandlingen mellan regering och riksdag och i följd därav också en dualism ifråga om ansvaret för rikets finansväsen. Om jag inte misstar mig, uttalade han bestämt, att det i första hand ankommer på riksdagen att ansvara för de utgifter, riksdagen beslutar, medan regeringens ansvar skulle vara inskränkt till de utgifter, som regeringen föreslår. Jag vill då för det första konstatera den dualism, som däri alldeles tydligt tar sig uttryck, och för det andra, att om detta verkligen nu skulle vara den härskande uppfattningen hos regeringen, innebär ju detta tydligen, att det parlamentariska system, som den nuvarande utvecklingen velat sätta i högsätet, åtminstone på den punkten har gjort bankrutt.

Men jag skulle också vilja fråga, om det verkligen går så till vid budgetbehandlingen, att när exempelvis statsutskottet föreslår utgifter, som gå på många, många miljoner kronor, detta sker från statsutskottets sida utan någon som helst kommunikation med regeringen. Är inte regeringen underrättad om sådana saker? Jag trodde verkligen, att regeringen i allmänhet blev underrättad om dylikt. Men om regeringen då är underrättad, förefaller det mig, att det ock är regeringens sak att i det sammanhanget uttala, om den gillar eller ogillar dessa utgifter, att varna för utgifterna, för den händelse de skulle ha den karaktär, att de synas spränga budgeten, och att göra detta även i kamrarna vid behandlingen av sådana frågor. Sker icke detta, uppstår på detta synnerligen viktiga område, såvitt jag förstår, ett divisionsansvar, som kan komma att leda till de mest ödesdigra resultat.

Emellertid vill jag ock säga, att det föreföll mig, som om statsrådet Sandler i senare delen av sitt anförande helt hastigt kastade om. Det föreföll mig nämligen, som om han där i allt fall gick över till att betona, att han hade tagit hänsyn till budgeten i dess helhet; han framhöll ju till och med, att han själv kommit med ett förslag till täckning, och han gav sig in på en mycket utförlig redogörelse, för hur det förslaget var beskaffat, samt ville göra gällande, att förslaget var det bästa tänkbara. Under sådana förhållanden kan jag inte finna annat än att visserligen sammanhanget mellan förra och senare delen i hans anförande var tämligen ringa men att i varje fall den senare delen fullständigt slog ihjäl den förra.

Emellertid är det en annan sak, som jag också vill betona, och det är nödvändigheten av att vi på detta område komma till ett annat

*Om beräkning
av inkomst-
och förmögen-
hetsskatten för
år 1921 m. m.*

(Forts.)

resultat än den punkt, på vilken vi för närvarande stå, nödvändig-
heten av att vi få en allsidig och omfattande utredning av hela detta
problem. Det har någon gång i kammaren talats om att här pågår
en utredning om den direkta beskattningen, och det har också beto-
nats vid något tillfälle, att här skulle pågå en undersökning av vårt
valutaproblem. Det är icke nog härmed. Vi måste få en utredning
om *alla* dessa med varandra sammanhängande frågor och om deras in-
bördes sammanhang, så att vi inte råka, som jag nyss sade, efter hand
in i förhållanden, som kunna komma att bli ekonomiskt fullständigt
olidliga. Vi måste vid denna utredning taga hänsyn till hur vår bud-
get kan svälla, hur långt den rimligen kan få svälla, och naturligtvis
också taga hänsyn till, hur långt den faktiskt måste svälla på grund
av dessa egendomliga valutaförhållanden, till vilka både regeringens
och riksdagens finanspolitik, såvitt jag förstår, i väsentlig grad bära
skulden. Det blir därvid icke bara fråga om, var vi skola taga pengar
till de direkta skatterna till staten, utan det måste också vara fråga
om, var vi skola taga pengar till kommunernas utgifter, och var vi
överhuvudtaget till sist skola taga pengar för att täcka behoven i
vårt land, överhuvudtaget. Man måste taga hänsyn till, hur *hela*
detta ekonomiska område skall skötas, om vi icke, som jag tror eljest
skulle bli fallet, skola komma att råka i ett tillstånd av ekonomisk
depression och ekonomisk bankrutt. Vi måste verkställa en fullkom-
ligt allsidig utredning av frågan, hur vi på detta område småningom
skola komma på fötter igen.

Så vill jag också tillägga, att om jag inte tar miste, vid olika till-
fällena under denna riksdag förslag varit å bane om en sådan allsidig
utredning. Beträffande särskilt nu föreliggande fråga skulle jag vilja
påpeka och understryka, att enligt min uppfattning det varit ett be-
stämt fel av bevillningsutskottet, när bevillningsutskottet redan i bör-
jan av riksdagen, trots att man kunde förutspå de växande statsutgif-
terna, i förtid behandlade alla tullproblem i stället för att på den
punkten, som också en föregående talare har erinrat om, taga saken
något grundligare beträffande både finanstullar och vissa andra tull-
lar. Redan då tillät jag mig väcka förslag om en utredning av alla
dithörande spörsmål. Det avslogs. Sedermera har vid ett senare
tillfälle i riksdagen på grund av en motion väckt i andra kammaren,
varit å bane ett förslag om en sådan utredning. I motsats till andra
kammaren har denna kammare avslagit detsamma. och sist, när vi be-
handlade kommunalbeskattningsfrågan, förelåg också ett förslag om
en sådan allsidig utredning. Utskottet hade avstyrkt detsamma un-
der hänvisning till andra kammarens beslut i den nyssnämnda frågan.
Det är nu också avslaget. Jag ber på det allra bestämdaste få uttryc-
ka den förhoppningen, att man upptar alla dessa ekonomiska frågor
till en allsidig utredning i ett sammanhang, ty annars tror jag som
sagt att vi råka in i ekonomiska förhållanden, som så småningom bli
alldeles olidliga.

Herr vice talmannen: Jag skall endast yttra några ord i
anledning av den siste talarens anförande. Han satte ifråga, huruvida

man inom statsutskottet vid behandlingen av utgifter, som gå ut Om beräkning av inkomst- och förmögenhetsskatten för år 1921 m. m.
 över den av regeringen framlagda budgeten, icke satt sig i förbindelse med vederbörande departement. Vi veta ju alla, att som förhållandena ligga är budgetens förberedande behandling fördelad på olika utskott och på olika avdelningar. Då det ju bara är i avseende å vissa frågor, som man begagnar sig av sammansatta utskott, då finnes ingen annan utväg än att under hand höra sig för med avseende på de spörsmål, där det fordras beslut av olika utskott, och där det fordras, att man sätter sig i förbindelse med regeringen. Nu gällde det här ett dyrtidstillägg till statstjänstemän, och det behandlades ju i första hand av den avdelning, jag har äran tillhöra. Jag satte mig i förbindelse med finansministern med en förfrågan, huruvida man icke kunde räkna på ett visst givet belopp, och jag fick det svaret, att kassafondens ställning var mycket god och nog kunde tillåta, att man i någon mån anlidade den, men att man för övrigt icke med hänsyn till nya skatter, hade något att föreslå. I alla fall, har det belopp, som på sin tid gjorts framställning om, sedan den kungl. propositionen — det har ju herr statsrådet här påpekat — framlades i en förhållandevis sen timme, betydligt överskridits av statsutskottet. Man kan då inte rimligtvis begära, att det skall vara förutsett av regeringen. Jag tror att den synpunkt som friherre Fleming med avseende å statbehandlingen hävdade, nog är det naturligaste och riktigaste, såsom förhållandena ha utvecklat sig. Jag har inte något emot, att det göres en utredning, som den ärade talaren föreslog, men den bör inte inskränka sig till blott vad han avsåg utan ock gälla i vad mån man med väckandet av motioner skall vara berättigad att väsentligt överskrida den ram, som innefattas i den av regeringen framlagda budgeten, och det förefaller mig vara något malplacerat, när man, som den siste talaren, väckt en motion med avseende å dyrtidstillägg, som ställer de allra största krav med avseende å utgifter för detta ändamål — att nu kritisera både regering och statsutskott, som visat denna motion det tillmötesgående som varit möjligt.

Jag skall be att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Rosén vid betänkandet avgivna reservationen, såvitt anginge nämnda punkt; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Rosén begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 46 punkten 1, röstar

Ja;

*Om beräkning
av inkomst-
och förmögen-
hetsskatten för
år 1921 m. m.*
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Rosén vid betänkandet avgivna reservationen, såvitt angår punkten 1.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 13.

Punkterna 2—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkterna 14 och 15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 47, i anledning av väckt motion angående beräkning av statsverkets inkomst av rusedrycksbeskattning m. m.;

nr 45, angående uppförande av viss bevillning å tilläggsstaten för år 1920;

nr 48, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden; och

nr 49, angående beviljande av medel till särskild ersättning åt tjänstemän hos utskottet.

Vad utskottet i dessa betänkanden och memorial hemställt bifölls,

---

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets memorial nr 90, angående ersättning åt av bankoutskottet vid handläggningen av visst ärende anlitat biträde bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 30, i anledning av väckta motioner dels av herr Lindman m. fl., nr 138, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åvägabringande genom förenklade arbetsformer och minskad tjänstemannapersonal av en nedsättning i statens administrationskostnader, dels av herr Hage, nr 215, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ordnande på

det praktiskt och ekonomiskt mest fördelaktiga och arbetskraftbesparande sätt av administration och arbetsformer vid statens verk.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 432, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 433, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg för år 1920 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare;

nr 434, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension; samt

nr 435, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under år 1920 för viss personal inom den civila statsförvaltningen ävensom angående förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, i vad den avser pensions- och indragningsstaterna.

Anmälades och godkändes första sammansatta stats- och andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 440, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ytterligare minskning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga av 1919 års klass;

nr 441, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om befrielse för vissa värnpliktiga av 1917 års klass från fullgörande av en repetitionsövning; samt

nr 442, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1920 års klass.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2,50 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 18 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Justerades protokollen för den 12 innevarande månad.

Anmälades och bordlades bankoutskottets utlåtande nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning under punkten 7 i elfte huvudtiteln, angående bättre pensionsförhållanden åt änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 9 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatsens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet;

nr 9 B, angående reglering av utgifterna under tilläggsstatsens för år 1920 nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet; samt

nr 459, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg för år 1920 åt vissa lärare vid lantmannaskolor och lant-hushållsskolor samt lantbruksskolor.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 366, angående vidtagande av åtgärder för åstadkommande av en djuphamn å Sveriges sydkust;

nr 367, angående beredande av anslag utav statsmedel till svensk biblioteksverksamhet i utlandet;

nr 368, i fråga om motarbetande av oregelbunden arbetstillgång;

nr 449, angående vidtagande av åtgärder till främjande av skandinaviskt samarbete i lagstiftningsfrågor m. m.;

nr 450, angående ersättning i vissa fall till pastorat för kostnaderna för nybyggnadsskyldighet å prästerligt löneboställe;

nr 451, angående utredning om förändringar i ämbetsverkens organisation och arbetssätt för åstadkommande av en effektiv begränsning av statens administrationskostnader; samt

nr 452, angående utgivande av billiga folkupplagor av vissa författares skrifter.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 381, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg för år 1920 åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsansalter jämte i ämnet väckta motioner;

nr 387, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphävande av den vissa statstjänstemän tillkommande rätt till anmärkningsarvode;

nr 397, i anledning av väckta motioner om anslag till utförande av byggnadsarbeten vid kronprinsessan Viktorias kustsanatorium i Barkåkra;

nr 398, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med särskilda grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk jämte i ämnet väckta motioner;

nr 399, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av en ny statens vårdanstalt för alkoholister;

nr 400, i anledning av väckta motioner rörande den s. k. Störängsbanken å bandelen Graversfors—Åby;

nr 401, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag jämte i ämnet väckta motioner;

nr 405, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av varukredit åt vissa nödlidande länder;

nr 406, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 437 gjorda framställningar om anvisande av anslag för täckande av driftförlust vid postverket under år 1920 samt om återbetalning av vissa tillfälliga lånemedel;

nr 408, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för oförutsedda utgifter;

nr 409, i anledning av väckt motion om höjande av statsrådslönerna;

nr 410, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för bekämpande av arbetslösheten;

nr 424, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nordiska museet för beredande av tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg åt viss personal;

nr 425, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt viss lärarpersonal vid kommunala mellanskolor; samt

nr 443, i anledning av Kungl. Maj:ts under femte huvudtiteln av statsverkspropositionen och under sjätte huvudtiteln av propositionen om tilläggsstat för år 1920 gjorda framställningar om anslag för gäldande av kostnader för tillämpningen av lagen om arbetstidens begränsning m. m.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 429, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 1 mom. 2 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning;

nr 430, angående uppförande av viss bevillning å tilläggsstaten för år 1920; samt

nr 431, angående beräkning av bevillningarna för år 1921.

Föredrogos konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av vissa förslag om ändrad lydelse i vissa delar av den av 1919 års lagtima riksdag villkorligt antagna nya lagen om val till riksdagen; och

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § 1, 10, 11, 45 och 53 punkterna i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos statsutskottets utlåtande och memorial:

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående bidrag till landsting och städer, som icke deltaga i landsting; samt

nr 239, angående beviljande för innevarande års riksdag av visst belopp till gratifikationer åt tjänstemän hos statsutskottet.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos sammansatta stats-, bevillnings- och första lagutskottets memorial:

nr 4, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande sammansatta stats-, bevillnings- och första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 416 med för-

slag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskälighyresstegring m. m. ävensom i anledning därav väckta motioner; samt nr 5, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. fl.

Vad utskottet i dessa memorial hemställt bifölls.

Vid föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 87, angående vissa ändringar i bankoreglementet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid föredragning av andra särskilda utskottets memorial nr 6, angående avlöning åt dess tjänstemän, m. m., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kam-maren åtskildes kl. 2,21 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 18 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Herr statsrådet *Hansson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 439, med förslag till lag om ikraftträdande av lagen den 11 juni 1920 om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen.

Propositionen föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet.

Protokollsutdrag härom justerades och avsändes till nämnda utskott.

Anmäldes och bordlades statsutskottets memorial:

nr 240 A, angående statsregleringen för år 1921; och

nr 240 B, angående regleringen av tilläggsstaten till riksstaten för år 1920.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 1 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna;

nr 1 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna;

nr 402, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader;

nr 403, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till räntor å statskulden;

nr 404, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för avbetalning å statskulden; samt

nr 427, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för medling i arbetstvister m. m.

Anmälades och godkändes andra särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 444, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kommunalskattelag m. m. jämte inom riksdagen i ämnet väckta motioner;

nr 445, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen den 23 oktober 1908 angående bevilningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

nr 446, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1921 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt;

nr 447, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1921 års taxering till kommunal inkomstskatt; samt

nr 448, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 7 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 461, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 31 regeringsformen;

nr 462, i anledning av vissa förslag om ändrad lydelse i vissa delar av den av 1919 års lagtima riksdag villkorligt antagna nya lagen om val till riksdagen; samt

nr 463, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § 1, 10, 11, 45 och 53 punkterna i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 m. m.

Anmäldes och godkändes sammansatta stats-, bevillnings- och första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskälighyresstegring m. m. ävensom i anledning därav väckta motioner;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag och lån till främjande av bostadsproduktionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om hyresvärdestegringsskatt jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren beslöt nu att för en stund ajournera sitt sammanträde.

Då kammarens förhandlingar efter en stund återupptogs, anmäldes och bordlades konstitutionsutskottets utlåtande nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ikraftträdande av lagen den 11 juni 1920 om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 8,12 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 19 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades protokollen för den 14 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 419, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till lantförsvarsdepartementet;

nr 420, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens

Första kammarens protokoll 1920. Nr 70.

för år 1920 femte huvudtitel, innefattande anslagen till sjöförsvarsdepartementet;

nr 423, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet;

nr 453, i anledning av väckt motion om anslag till förstärkande av löneförmånerna åt läkare i svårbesatta läkardistrikt inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län; samt

nr 454, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avsättning för år 1921 till tillfällig löneförbättring; samt

nr 455, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående bidrag till landsting och städer, som icke deltaga i landsting.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 118, angående förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

nr 119, angående förslag till ändrad lydelse av § 14 riksdagsordningen ävensom till övergångsbestämmelse;

nr 120, angående ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

nr 121, angående förslag till kommunalskattelag m. m.;

nr 122, angående förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen den 23 oktober 1908 angående bevilningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

nr 123, angående förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1921 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt;

nr 124, angående förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1921 års taxering till bevilning av inkomst;

nr 125, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 7 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

nr 126, angående åvägabringande av utredning och förslag beträffande ändring i sättet för kommuns medverkan vid avgörande av ärenden, som röra handeln med rusdrycker;

nr 127, angående ifrågasatt ändrad lydelse av 15 och 26 §§ i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker;

nr 128, angående åtgärder för åstadkommande av samarbete mellan Sverige och Finland i fråga om rättteckningsordningen m. m.;

nr 129, angående lag innefattande särskilda bestämmelser med avseende å upphävande av lagstiftningen om inskränkning för viss tid i rätten att överlåta fast egendom;

nr 130, angående lag om ändrad lydelse av 2, 4 och 6 §§ i lagen den 26 maj 1909 om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd m. m.;

nr 131, angående förslag till förordning angående upphörande av

taxering enligt förordningen den 30 juni 1916 om krigskonjunktur-skatt m. m.;

nr 132, angående ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 30 juni 1916 om automobiltrafik m. m.;

nr 133, angående upphävande eller suspension av lagen om arbetstidens begränsning eller ändring i samma lag;

nr 134, angående förslag till lag om förlängning av vissa arrendeavtal;

nr 135, angående förslag till lag om upphävande av gällande le-gostadga för husbönder och tjänstehjon m. m.;

nr 136, angående lag om ändrad lydelse av 5 och 7 §§ i lagen den 17 oktober 1900 om straffregister;

nr 137, angående lag om återställande i vissa fall av rätt till patent m. m.;

nr 138, angående förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.;

nr 139, angående utredning i fråga om ordningen för återbesät-tande av rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm;

nr 140, angående förslag till lag om ändrad lydelse i vissa de-lar av den av 1919 års lagtima riksdag villkorligt antagna nya lagen om val till riksdagen; samt

nr 141, om ändrad lydelse av 18 § 1, 10, 11, 45 och 53 punkter-na i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909 m. m.

Herr statsrådet O l s s o n, som tillkännagivit, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr *Lindhagens* interpellation angående åtgärder mot tobaksmissbruk m. m. erhöll nu ordet och yttrade: Herr talman! Herr Lindhagen har med kammarens medgivande framställt till ecklesiastikministern följande spörsmål:

*Ang. åtgärder
mot tobaks-
missbruk
m. m.*

1:o) Anser regeringen, att tobaksmissbruk och särskilt den på senaste åren ofantligt stegrade förbrukningen av tobaksvaror och i all synnerhet av cigaretter utgör ett dekadenstecken och en folkfara?

2:o) Om så är händelsen, är regeringen då benägen att vidtaga åtgärder »snarast möjligt» såsom redan i 1906 och 1912 års riksdags-skrivelser begärdes, och när kan detta »snarast möjligt» vara att för-vänta?

3:o) Håller regeringen före att bland åtgärder, som böra komma under övervägande, även kan ifrågakomma tobaksmonopolets inrik-tande på att dämpa och minska förbrukningen såsom i viss mån redan skett vid reglerandet av handeln med spritdrycker?

Jag kan vara kort i svaret, eftersom den ärade interpellanten up-penbarligen inte begär några vidlyftigheter, och jag kan börja från början.

De inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga, som hade i uppdrag att verkställa utredning och avge förslag såväl röran-de omläggning av upplysnings- och undervisningsverksamheten för

Ang. åtgärder mot tobaks-
missbruk
m. m.
(Forts.)

nykterhetens främjande som också angående åtgärder för motarbetande av missbruk av tobak och kaffe voro som bekant färdiga med sitt arbete redan i oktober 1918. Att deras tankar och förslag i fråga om tobaken inte togos upp i samband med frågan om nykterhetsundervisningens ordnande berodde huvudsakligen därpå, att sistberörda spörsmål var så vittomfattande och förutsatte så många åtgärder och förslag närmast från skolöverstyrelsens sida, att det ej visade sig möjligt att samtidigt belasta denna med någonting därutöver. Frågan om nykterhetsundervisningens slutliga ordnande innebar ju dessutom en omorganisation av redan befintliga anordningar och syntes därför böra gå före. Skolöverstyrelsen har emellertid anbefallts att inkomma med yttrande ifråga om de åtgärder, som i avseende å undervisningen kunna anses lämpliga för spridande av kännedom om tobakens — såväl som kaffets — skadliga verkningar och ärendet har i vad det avser åtgärder av legislativ natur överlämnats till vederbörande departement. När dessa förberedelser en gång ska mynna ut i framställningar till riksdagen är väl inte lätt att säga, men jag har den förhoppningen, att den ärade interpellantens erinran om »snarast möjligt» inte alltför länge skall behöva stå inom citationstecken.

Det förefaller mig i detta sammanhang, som om den framkastade frågan om tobaksmonopolets roll mera är en fråga i andra planet. Monopolet har för närvarande i uppgift att tillgodose konsumtionsbehovet av tobaksvaror och det ligger således främmande för dess syften att söka vare sig stegra eller dämpa förbrukningen. Men skulle staten en gång bestämma sig för en mera målmedveten och mera restriktiv tobakspolitik, är det väl bara troligt att monopolet ryckes med i denna och får att spela den roll, som kan synas landet mest gagnelig.

Till sist några ord om den fråga, som bildar utgångspunkt för de båda andra. Det är möjligt, att den ärade interpellanten och jag inte tänka oss detsamma bakom beteckningen dekadensstecken. Det är i varje fall omöjligt för mig att enbart i den stegrade förbrukningen av tobaksvaror se ett tecken till dekadens. Men det är otvivelaktigt, att det ligger en folkfara i den iakttagna stegringen — en fara som växer i samma mån som tobaksbruket tränger ned bland de yngre årsgrupperna och breder ut sig där. Och jag kan ju som en personlig bekännelse få säga, att jag ibland finner det meningslöst, att det offras så mycken omtanke och kostnader på en ungdom, som man sedermera låter förfaras i umgänget med de vuxna människornas ovanor.

Herr Lindhagen: Då nu denna fråga efter åtskilliga bemödanden, delvis misslyckade, från min sida ändå äntligen, låt vara i riksdagens sista timme — bättre sent än aldrig — kommer upp till någon slags sakbehandling, ber jag att få tacka ecklesiastikministern för att åtminstone ett svar har kommit. Vad därefter angår själva innehållet i svaret, kan jag förstå, att det för honom har varit svårt att bilda sig en mening bland de tusende göromålen, och det så mycket mera, som i hans svar skymtar, att denna sak icke precis är någon hjärtesak för honom. Han har förmodligen så många an-

dra, och man kan ju inte hinna med alla hjärtesaker, utan man får ransonera och distribuera dem på de olika personligheterna. Jag ber därför att få bemöta svaret något ur min synpunkt och för min del framhålla, att det här är, såvitt jag förstår, en hjärteangelägenhet för hela nationen.

*Ang. åtgärder
mot tobaks-
missbruk
m. m.
(Forts.)*

Det är ju givet, att här måste föreligga en ofantlig konflikt mellan statsmakternas tobaksmonopol av år 1915 och statsmakternas skrivelser 1906 om ingripande mot minderårigas tobaksbruk och 1912 om tobaksmissbruket i allmänhet. Så länge denna dissonans upprätthålles, kommer hela frågan också att befinna sig på ett gungande plan. Det var en statsman i yttersta östern, som sade, såsom vägledande för politiken, att de gamle började med att rätt styra staten, och för att rätt styra staten lagade de först, att god ordning härskade i deras familjer, och för att åstadkomma denna goda ordning rättställde de först sina hjärtan. Det där är ett föredöme, som ingen av oss uppnått ännu — fastän det är 2,600 år sedan det gavs — icke ens i våra program. Men satsen har sin tillämpning även här. Om denna fråga över huvud skall kunna lösas, måste man börja med att rätt styra staten.

Huru styres staten av statsmakterna i denna fråga? Jo, år 1906 begärde riksdagen, att minderårigas tobaksbruk måste bort. 1912 skrev riksdagen enhälligt, efter att 1911 enhälligt ha avslagit en framställning i frågan, att tobaksmissbruk i allmänhet bör förekommas. Sedan vilade dessa skrivelser hos myndigheterna längre än de flesta andra. Militära anslag och dylikt effektueras ju ögonblickligen, nykterhetsfolket får också debattera sina frågor åtminstone tämligen snart, emedan det är så många valmän bakom deras krav, men sådana här saker, som väl också måste anses viktiga, få ligga till sig mycket länge. Dessa riksdagsskrivelser blevo sålunda icke på något sätt upptagna till någon realitetsbehandling, förr än denna kommitté, som ecklesiastikministern talade om, eller dessa sakkunniga, såsom de kallas, tillsattes. Det var först den 30 oktober 1917. Det visade sig sålunda, vilken låg kurs en sådan här sak har för statsmakternas bemödanden.

Men under tiden hade inträffat en sak. Det var tobaksmonopolets tillkomst 1915. Den ena statsmakten hade skrivit om tobaksbrukets beivrande, den andra svarade 1915 med ett tobaksmonopol, och i motiveringen därför stod det bland annat, att man visserligen kunde hysa farhågor för att tobaksmonopolet icke skulle avkasta så mycket som beräknats, därför att det kunde medföra en minskad konsumtion, och det hade också visat sig, att i länder, där tobaksmonopol införts, en minskad konsumtion till en början inställt sig. Men denna företeelse ändrade sig snart, konsumtionen steg normalt och ökades så, att riksdagens ledamöter kunde vara ganska förvisade om att nog komme även svenska folket att röka tillräckligt, så att man finge in mycket pengar av tobaksmonopolet. Riksdagen antog detta förslag. Försök att motionsvis reagera genom att åberopa, att svenska folket borde absolut sätta sig emot, att statens inkomster skulle byggas på monopol på gifter och annat, som fördärvade

Ang. åtgärder
mot tobaks-
missbruk
m. m.
(Forts.)

folket, lämnades utan något avseende. Nykterhetsfolket var också omöjligt att få upp till någon reaktion. Jag försökte att så gott jag kunde uppfordra dem, hetsade dem nästan, men de stodo bara nedanför talarstolen och tittade, och så röstade de för regeringens förslag.

Det är alldeles givet, att så länge denna dissonans mellan tobaksmonopol och riksdagsskrivelserna av 1906 och 1912 äger rum, kan man icke vänta några avsevärda åtgärder, som verkligen äro ägnade att gå till grunden av det hela. Ecklesiastikministern var ju också mycket försiktig, då han nämnde om tobaksmonopolets roll här, men han trodde väl, att det skulle dragas med på grund av sakens natur. Men nästa steg blir väl, att också ecklesiastikministern, herr Olsson eller någon annan, från samma plats förklarar, att det är en viktig angelägenhet, att så kommer att ske, och då kan man ju ha den meningen, att det är bättre, att det kommer att ske snart, än att det kommer att ske sent. Varför skall man inrikta statens spritreglering på filantropiska ändamål, men icke statens tobaksmonopolisering på filantropiska ändamål?

Om vi nu gå till dessa kommitterades framställning, angående vilka åtgärder, som skola vidtagas, finner man, att de också, mycket riktigt för resten, tänka sig olika slag av undervisning. Men där är som alltid tyngdpunkten lagd på barnens undervisning och ungdomens undervisning, och där kommer ett alldeles nytt konfliktämne till, nämligen frågan, huru man skall kunna tänka sig, att ungdomen över huvud taget skall kunna undervisas om sådana här saker. Ungdomen, som icke reflekterar så mycket, utan som handlar mera på grund av exemplets makt och på grund av sin lydnadsplikt, hur skall man kunna inverka på den, då man icke söker inverka på de äldre? Ty ungdomen är icke så dum, att den inte säger: varför skall det vara skadligt för mig, då det icke är skadligt för min pappa och min farbror och alla andra, som röka från morgon till kväll? Och det ger jag ungdomen rätt i. Varför skola vi i riksdagen vara sådana fariséer, att vi säga till de unga, att det gäller för dem att låta bli, men icke för deras pappor? Det går inte i barnen, helt enkelt, ty barnen ha starkare rättskänsla än papporna i detta avseende. Därför blir väl alltid huvudvikten även här, att de, som fått sitt förstånd utvecklat, bli föredömen för barnen. Därför är också den andra avdelningen av kommitterades förslag avsedd att inverka på de äldre, men den är svagt behandlad och skisserad och bär hela hopploshetens prägel över sig efter min mening. Men skall man nu inverka på ungdomen, då måste det vara med lydnadsplikten och tvänget, ty ungdomen kan icke moraliseras. Förmaningar gå hos de unga in genom det ena örat och ut genom det andra. Det är helt naturligt.

Därför ha också både riksdagen år 1906 och även andra föreslagit, att man skall införa ett försäljningsförbud, så att det icke stannar vid bara undervisning, och detta försäljningsförbud skall kompletteras med ett förbud att röka, åtminstone på offentliga ställen. Vad säger då kommitterade om detta? »Ett allmänt försäljningsförbud, avseende minderåriga, torde vara den bästa väg, på vilken ett varaktigt resultat skall kunna nås, om det även är tydligt att även

ett dylikt förbud mången gång skulle komma att kringgås, och att åtskilliga svårigheter äro förbundna med övervakandet av förbudets efterlevnad. Från många håll har det påyrkats, att ett allmänt försäljningsförbud skulle kombineras med skyldighet för ordningsmyndigheterna att frantaga minderårig tobak, som han lyckats åtkomma. En sådan bestämmelse hava de sakkunniga ej ansett sig kunna tillstyrka. Visserligen synes det, såsom framgår av den i Bil. 11 lämnade redogörelsen, som om man i Norge, där dylik skyldighet kan av de lokala myndigheterna åläggas ordningsmakten, hade goda erfarenheter av nämnda åtgärder, men de sakkunniga ha ej känt sig övertygade om att förhållandena i vårt land äro så nära överensstämmande med de i Norge rådande, att man skulle kunna utan vidare på vår befolkning tillämpa de norska erfarenheterna.» Alltså, även med folket i vårt grannland Norge är folket här så olika beskaffat, att ehuru man där kunnat införa en sådan bestämmelse men, förmodligen på grund av svenska folkets annorledes beskaffade karaktär, icke skulle kunna göra det här! Det finns väl icke någon rimlig anledning till att tro det; 1906 års riksdag trodde det icke heller. Utan vad som ligger bakom detta sakkunnigas yttrande är helt enkelt, att de sakkunniga i Norge och i Sverige äro till sin inre beskaffenhet av olika slag. Däri ligger det. De sakkunniga i Norge ha på grund av den sociala lagstiftningen där fått vänja sig vid, att sådana här saker gå för sig, medan de svenska, som äro vana vid, att falla undan och nöja sig med ett palliativ, icke ha gjort detta till en hjärtesak. Det är sålunda på de sakkunnigas eget inre det beror, om det blir olika i de båda länderna. Så tror jag för min del, att saken ligger till stor del.

Vad slutligen angår frågan, huruvida det är ett dekadanssymtom eller icke, att tobaksförbrukningen ökats till den tre- eller fyrfaldiga, så satte ecklesiastikministern ett halvt frågetecken för detta påstående. Jag kan icke förstå annat, än att detta ökade behov av njutningsmedel innebär en ökad förlust av närkraft och karaktärsstyrka, och all minskning av den kroppsliga och den andliga kulturens styrka är enligt min uppfattning ett dekadansfenomen. Man finner ju också nu, hur ecklesiastikdepartementet åtminstone i någon mån laborerar med det här välvilliga ändamålet att förhindra tobaksmissbruket och dess stegring, under det samtidigt finansdepartementet glädes sig över tobaksmonopolets allt framgångsrikare härnadståg mot folkets portmonnäer, hälsa och karaktär. Där ha vi en stor konflikt också på detta område.

Emellertid nämnde också ecklesiastikministern, att det varit omöjligt att kombinera denna sak, som dock är så gammal som sedan 1906, med nykterhetsundervisningen. Men nog skulle man på en så lång tid kunnat hinna med detta, om man bara velat. Tänk bara på härordningarna, med vilken glans det gick att hinna med snabbt allt möjligt på det militära området, men på detta område ville man icke, och därför hinna man icke med någonting. Det beror på, att vi ännu icke kommit underfund med, vilka ofantliga realiteter som ligga bakom kroppskulturen, och huru de också äro grundlägg-

Ang. åtgärder
mot tobaks-
missbruk
m. m.
(Forts.)

Ang. åtgärder mot tobaksmissbruk m. m. gande för själskulturen. Med andra ord, även vår officiella statskonst är på detta livsområde för närvarande dekadent.

(Forts.)

Ang. hjälp åt krigsfångar i Sibirien m. m. Ordet lämnades härefter till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena, friherre Palmstierna, som förklarat sig vilja vid detta sammanträde besvara herr Lindhagens interpellation angående hjälp åt krigsfångar i Sibirien, och nu anförde: Herr talman! Jag ber att få svara på herr Lindhagens interpellation rörande krigsfångarna i Sibirien.

Frågan huru krigsfångarnas i Sibirien hårda lott skulle kunna lindras har under de senaste åren varit föremål för uppmärksamhet från svenska regeringens sida. I första hand torde sålunda böra erinras om det understöd regeringen på olika sätt lämnat Svenska Röda Korset i dess strävanden till krigsfångarnas bästa. Under en tidsperiod, då röda kors-verksamheten till följd av de politiska förhållandena i Sibirien helt eller delvis måste nedläggas, har regeringen vidare genom sina organ sökt lämna fångarna understöd, och den har medverkat till att de sibiriska myndigheterna övergävo sin avvisande hållning och tillstodde verksamhetens återupptagande.

Redan på ett tidigt stadium framstod det emellertid för regeringen såsom klart, att en effektiv hjälp åt fångarna endast kunde ernås genom en aktion i större skala än Sveriges ekonomiska tillgångar och dess politiska inflytande möjliggjorde. När högsta rådet den 27 september 1919 tillsatte en kommission med uppgift att söka hemförskaffa fångarna i Sibirien hälsade regeringen därför denna åtgärd med tillfredsställelse. Kommissionen, som i sin verksamhet utgick från förutsättningen, att de allierades fångar skulle äga företräde vid hemtransporterna, lyckades emellertid på grund av rådande svåra trafikförhållanden, endast hemförskaffa ett jämförelsevis ringa antal fångar, förnämligast av tjecko-slovakisk härkomst.

Röda korsets internationella kommitté har särskilt inriktat sig på hemtransport av tyska samt österrikisk-ungerska fångar i Ryssland och såsom det vill synas ej utan framgång verkat för en överenskommelse mellan Tyskland och Sovjet-Ryssland till främjande av detta syfte.

Svenska regeringen har emellertid icke åtnöjt sig med att passivt iakttaga den verksamhet nyssnämnda kommission och röda korskommittén utvecklat. Regeringen, vilken, såsom redan anförts, i krigsfångefrågan intimt samarbetat med överstyrelsen för svenska röda korset, har sålunda i februari månad innevarande år anmodat ministern i Paris att till ambassadörkonferensen å nordiska röda korsens vägnar framställa förfrågan, huruvida från ententemakternas sida hinder mötte att centralmakternas krigsfångar hemtransporterades från Sibirien via Sovjet-Ryssland och Polen under röda korsets medverkan. Som svar å denna framställning har meddelats, att de förbehåll, som förut kunnat verka hindrande för hemtransporterna, skulle undanröjas men att likvisst de allierades fångar måste tiller-

kännas förmånsrätt vid transporter å de sibiriska järnvägarna. Vidare meddelades, att ambassadörkonferensen ålagt den speciella kommissionen för hemsändande av krigsfångar i Sibirien att närmare pröva de framställningar, som kunde komma att göras i ämnet av de nordiska röda korsen samt röda korsets internationella kommitté.

*Ang. hjälp åt
krigsfångar i
Sibirien m. m.
(Forts.)*

Samtidigt med framställningen till ambassadörkonferensen fick beskickningen i Tokio i uppdrag att å de nordiska röda korsens vägnar till den japanska regeringen framställa förfrågan, huruvida densamma vore villig medgiva, att centralmakternas i östliga Sibirien befintliga krigsfångar på hemvägen kunde få stanna i konvalescensläger i Japan intill dess tonnage för deras hemtransport kunde anskaffas. Att svårigheterna för hemtransport av fångarna sjöledes hittills visat sig oöverbärliga torde i första rummet få tillskrivas omöjligheten att under nuvarande förhållanden anskaffa nödigt tonnage.

Enligt art. 25 i fördraget rörande nationernas förbund förbinda sig de kontraherande staterna att bidraga till bekämpandet av lidandet i världen. Det är utan vidare klart, att en uppgift sådan som hemförskaffandet av de i Sibirien kvarhållna fångarna enligt nämnda bestämmelse bör vara en uppgift för nationernas förbund. Förbundsrådet har också alltifrån februari månad detta år haft sin uppmärksamhet riktad på frågan. På grund av dennas komplicerade beskaffenhet kräves emellertid för dess lösning ett omfattande förberedande arbete. Detta har av förbundsrådet uppdragits åt professor Fritiof Nansen, vilken redan påbörjat detsamma och bl. a. haft överläggningar i ämnet med svenska röda korsets överstyrelse. Vid förbundsrådets nyligen avslutade sammanträde i Rom förklarade sig dess president inom den närmaste tiden vänta Nansens förslag till hemtransport av krigsfångarna.

Slutligen anser jag mig böra meddela, att delegerade från svenska röda korsets överstyrelse helt nyligen underhandlat med Sovjetregeringens ombud i Köpenhamn rörande återupptagande av verksamheten för krigsfångarna. Dessa underhandlingar hava emellertid ännu icke slutförts. Medel till nämnda verksamhet skulle erhållas av det anslag på 1,000,000 kronor, innevarande års riksdag beviljat.

Herr Lindhagen: Det som utrikesministern nu benäget meddelat återfinnes också i interpellationen, och därav finner man, att ett och annat eller åtskilligt har även från den svenska regeringens sida vidtagits för att lägga dess stämna till de många andras i syfte att på det sättet öka effekten av kravet, att någonting i denna mänsklighetens fråga blir åtgjort. Vi äro litet ovana här i Sverige att syssla med frågor, som ligga utanför vår egen hank och stör, men det har dock alltid ansetts, att vi icke kunna alldeles undgå att frivilligt deltaga i det internationella arbetet för att avtorka lidandets tårar och åstadkomma fred och mänskliga förhållanden.

Men nu ha vi fått en särskild anledning. Sedan Sverige blivit anslutet till nationernas förbund, är nationernas förbunds råd så att säga en ministär, som vi ha anledning att rikta en vädjan till och eventuellt även underkasta någon kritik, i den mån det kan anses

Ang. hjälp åt
krigsfångar i
Sibirien m. m.

(Forts.)

nödvändigt och av förhållandena påkallat. Nu vill jag till en början meddela, att redan i januari 1920 genom förmedling av en svensk expert på området, löjtnant Lundell, föreståndaren för den svenska hjälpbyrå för sibiriska fångar, inkom till regeringen, en hjärtskärande skrivelse, dagtecknad i januari 1919, som han medförde från Sibirien såsom ombud för de sibiriska fångarna, med anhållan om medverkan från regeringarna i England, Förenta staterna, Frankrike, Japan, Schweiz, Sverige, Danmark och Sibirien, till att så snart som möjligt kunna få fångarna hemsända, utan att de skulle behöva avvakta några ytterligare mördande sibiriska vintrar — och för övrigt betyda ju även somrarna åtminstone för ett stort antal av dem döden eller bruten hälsa. Denna skrivelse har också legat på regeringens bord och har väl varit medverkande, föreställer jag mig, i någon mån till att detta anslag på 150,000 kronor nu blivit beviljat. Emellertid är det nu som sagt ungefär 200,000 fångar kvar, och dessa fångar bliva, om de skola uppleva en vinter till, ofantligt decimerade, och därför är den stora mänsklighetsfrågan den, att hela världen slår sig samman för att se till, att här icke blir någon halvmesyr eller tredjedelsmesyr, utan att man verkligen så gott man kan lägger ned all sin kraft och vilja i det verket att kunna återföra dem allesamman. Nationernas förbund och dess högsta styrelse, dess råd, har ju också vidtagit en åtgärd, som åberopats även av utrikesministern. Rådet har nämligen platoniskt uppdragit åt professor Nansen att vidtaga åtgärder och undersökningar, och det program han fått är av följande innehåll. Han har fått i uppdrag att sysselsätta sig med studier av krigsfångarnas läge, och de åtgärder, som kunna påskynda deras hemfärd. Vidare skall han sysselsätta sig med studier av de hittills på ett mycket gagneligt sätt vidtagna åtgärderna av officiella och privata organisationer, i synnerhet internationella röda korsets förvaltningar. Också bör han göra ett försök att sammanfatta och utbygga alla dessa tidigare initiativ. Vidare skulle han till folkets förbunds råd överlämna en berättelse över de av honom vidtagna åtgärderna. — Det ser härav ut som om han skulle ha rätt att vidtaga egna åtgärder, men han har ju inga andra resurser än dem, som han privat kan skaffa sig, och det är en mycket svår sak att göra det i tillräckligt mått. — Därjämte skulle han inkomma med förslag till de steg, som folkens förbund självt skulle ha att taga. Slutligen skulle han överlämna till folkens förbund ett förslag, huru man skulle anskaffa den nödiga krediten.

Man föreställer sig — åtminstone föreställer jag mig, och många andra med mig, tänker jag — att detta också skulle förutsätta, att professor Nansen skulle göra ett besök i Sibirien och undersöka förhållandena, och vi kunna förstå, att detta då bleve alldeles utan resultat. Att komma dit, är en vansklighets sak, och är han väl ditkommen, tar det väl årtal för att undersöka förhållandena. Det förefaller då mycket mera praktiskt att anlita de svenska, norska och danska experter, vilka noga studerat saken och vilka uppehållit sig på platsen och veta precis hurudan ställningen är. Genom dem kunde professor Nansen få veta åtminstone, vad han skulle säga i

den delen av sin undersökning. Under tiden skulle annars kon kunna dö, medan gräset grodde, och det skulle icke heller leda till det åsyftade resultatet. Emellertid finner man nu, att Nansen icke fattat sin uppgift så. Han verkställer själv icke någon undersökning, utan på grundval av de underrättelser, han här och där låtit anskaffa, särskilt från officiella myndigheter och officiella korporationer, har han satt upp en berättelse, som, av pressen att döma, nyligen blivit överlämnad till vederbörande. Av denna berättelse framgår icke, att några verkligt betydelsefulla initiativ kunnat av honom föreslås. Just det som nu borde ske, *alla* fångars hemforsling före nästa vinter, synes vara lämnat ur räkningen. Han håller sig till de gamla siffrorna, som förut äro kända, att man över Storryssland skulle före nästa vinter kunna hemföra 60,000 å 70,000 fångar och över Vladivostok cirka 20,000 — med de resurser man för närvarande äger, icke minst fångarnas egen initiativförmåga att taga sig fram genom Storryssland på olika sätt: på järnväg, till fots och efter floderna. Längre har man icke kommit. Nu lär emellertid genom amerikanskt ingripande tecknats så mycket pengar, att dessa 20,000, som skulle komma över Vladivostok, verkligen kunna hemsändas under årets lopp. Frågan om de andras transporterande svävar i vida fältet, och en stor olägenhet är, att västmakterna och särskilt Sverige, nu icke hava några förbindelser med den för närvarande härskande regeringen i Ryssland, vilket ju är viktigt, för att man skall kunna ordna just den saken, då mycket, för att icke säga allt, beror på vad denna ryska regering kan åstadkomma i detta avseende inom sitt eget land. I brist på en sådan förbindelse förefaller det mig, att det hela blir ganska svävande och att frågans botemedel är ganska svåråtkomligt. Resultatet av Nansens undersökning tyckes emellertid icke vara annat än det gamla. Fortfarande skulle det vara kvar över 100,000 fångar, som skulle försmäktas under en ny sibirisk vinter, ett framtidsperspektiv, som mänskligheten åtminstone icke utan vidare kan stillatigande åse.

Det svar, som utrikesministern gav — han uppläste det dessutom i en trött och ointresserad ton; måhända han känner själv sin maktlöshet i denna sak — ger icke alls några ljusglimtar i den riktningen, att någon frisk rodnad på våra kinder av en frisk vilja skulle komma just från detta lands regering. Det är ledsamt, att så skall vara förhållandet. Vi hava ju nu en särskild anledning, då vi kommit in i folkens förbund, att vända oss till dess högsta styrelse och andra makter och säga ifrån, att någonting måste göras och erinra om otillräckligheten i folkförbundets initiativ. Detta perspektiv framträder icke ur svaret. Måhända skall man därav döma, att sådana framställningar icke komma att äga rum. Huru det än är, så är frågan ännu oklar och svävande, de förhoppningar, som man har rättighet att bygga, äro ännu i det blå, och jag vet verkligen inte, huru man skall förhålla sig. Man bör på alla håll fästa uppmärksamhet vid saken och draga en mängd strån till den stora stacken. Det är ett sådant strå jag velat lägga till stacken genom denna interpellation, med vilken också svenska folkets uppmärksamhet skulle

*Ang. hjälp åt
krigsfångar i
Sibirien m. m.*

(Forts.)

Ang. hjälp åt krigsfångar i Sibirien m. m.
(Forts.)

riktas på en angelägenhet, som annars helt säkert bleve helt och hållet begravd hos regeringen, ehuru det i eminent mening, såvitt jag förstår, gäller en verklig folkfråga, en sådan fråga, där den parlamentariska kontrollen och folkens deltagande i utrikespolitiken är synnerligen på sin plats och synnerligen välgörande ur olika synpunkter.

Ang. skydd mot bondejordens övergång i främmande händer.

Hans excellens herr statsministern Branting, som meddelat att han vid detta sammanträde skulle besvara herr *Lindhagens* interpellation angående skydd mot bondejordens övergång i främmande händer, erhöll nu ordet och yttrade: Med kammarens tillstånd har herr Lindhagen till mig framställt följande spørgsmål:

»Är det såsom förljudes regeringens avsikt att icke heller till denna riksdag inkomma med någon proposition med åtminstone provisorisk lagstiftning för skyddande av bondejordens övergång i främmande händer och icke ens till förhindrande av bolagens konstant fortgående och varaktigt förblivande jordförvärv, och vad kan i sådan händelse anledningen vara till detta vidhållande av gamla styrelsesätt i denna fråga?»

Till svar härå torde jag få anföra följande:

De lagstiftningsfrågor, varå interpellanten syftar, ha bragts inför regeringen genom framställningar från den s. k. jordkommissionen. Ett utlåtande med förslag till lag angående inskränkning under viss tid i bolags och förenings rätt att förvärva fast egendom i södra och mellersta Sverige ingavs i manuskript till justitiedepartementet den 6 februari i år, blev sedermera tryckt och utremitterat till olika myndigheter, vilkas yttranden inkommo under loppet av mars och första hälften av april. Den nuvarande regeringen beslöt den 16 april att remittera kommissionens förslag jämte en därvid fogad motion av herr Lindhagen till lagrådet, vars utlåtande sedermera inkom den 21 maj.

Regeringen har haft under allvarligt övervägande, huruvida ärendet vore av den brådiskande beskaffenhet och i det färdigberedda skick, att en proposition till årets riksdag kunde framläggas, trots att detta i så fall måste ske under ett sent skede av riksdagen långt efter den ordinarie propositionstidens utgång. Därvid kom även i betraktande, att en minoritet inom kommissionen förordat redan nu en lagstiftning rörande kontroll av ej endast bolags utan även enskildas fastighetsförvärv och att i åtskilliga av myndigheternas yttranden framhållits, att en lagstiftning enbart rörande bolags fastighetsförvärv vore av föga betydelse.

Under sådana förhållanden och med hänsyn till dels att en lagstiftning rörande enskildas jordförvärv syntes förutsätta ytterligare utredning, dels att å andra sidan lagstiftningens begränsning till bolags jordförvärv skulle kräva en kompletterande lag mot bulvanförhållanden — som jordkommissionen även i mars månad ingivit men som ej vore färdigberedd — fann regeringen det icke möjligt att bringa denna viktiga fråga inför riksdagen i ett tillfredsställande skick.

Sedermera ha kommissionens förslag jämte lagrådets utlåtande

återsänts till jordkommissionen och är det min förhoppning, att ärendet i väl förberett skick skall kunna behandlas av 1921 års riksdag.

*Ang. skydd
mot bonde-
jordens över-
gång i främ-
mande händer.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Jag får tacka för svaret. Anledningen till att jag i denna fråga vänt mig till statsministern är den, att det förefaller mig, att denna sak är av en så allvarlig och omfattande betydelse, att det bör vara en regeringens angelägenhet och icke bara en departemental angelägenhet. Annars inträffar det ju, av ganska naturliga skäl för övrigt, att en hel mängd detaljfrågor får departementschefen sköta, och vad han föreslår godkänner man i allmänhet utan vidare bekymmer i statsrådsberedningen. Det kan måhända icke heller gå till på annat sätt i frågornas myckenhet och mångfald.

Denna fråga är emellertid av den beskaffenhet, att jag anser, att den icke får nedsjunka till en departemental angelägenhet, vilket ju också enligt min personliga uppfattning — man kan ju ha olika meningar om saker och ting — i hög grad skadat själva saken. Det är nämligen så, att denna fråga är gammal och genomdebatterad, och man har bland dem, som behärta själva saken, alltid haft klart för sig, att skall den del av jordfrågan, som består i att skydda bondejorden från att komma i obehöriga händer, ha någon effekt, måste man, då det hotas med förbudslagstiftning eller liknande lagstiftning, skyndsamt genomföra en provisorisk lagstiftning, så att icke under väntan på den definitiva lagstiftningen stora trakter av vårt land gå all världens väg från den besuttna bonden till bolagsväldet. Så har man och resolut gått till väga på senare tiden i Norge i all social jordlagstiftning.

När norrlandsfrågan år 1901 var före, så ansågs redan då en provisorisk lagstiftning vara av behovet påkallad. Då antog andra kammaren en sådan provisorisk lagstiftning på rak arm utan regeringsproposition, utan kommittébetänkande, utan juristernas tillstånd, med en ofantlig majoritet av inemot 190 röster mot 27 eller 29 vill jag minnas. Det låg glans över ett sådant andrakammarbeslut på den tiden, såvitt jag kan förstå. Sedan har en liknande åtgärd vidtagits av andra kammaren med hänsyn till Värmland, för att hindra att under övergångstiden en stor del av landets självständiga befolkning gick till spillo, och då antog kammaren på rak arm, utan regeringsproposition, utan kommittébetänkande, utan juristernas tillstånd en provisorisk lagstiftning.

Huru ligger frågan nu, när vi kommit till 1920 års riksdag? Jo, nu är det på det sättet, såsom svaret går ut på att frågan kommit in så sent, och att det hela är så kombinerat, att man måste tänka ytterligare på saken. Från regeringens sida har man sålunda icke känt det ofantliga behovet av att genom en provisorisk lagstiftning stämma i bäcken, innan den kommer i ån. Man har icke känt behovet, beroende på de många göromålen och det förhållandet, att det nu är nya män, som icke sysslat med denna sak. Herr statsministern själv är alldeles oskyldig, ty han kan ju icke tänka även på dessa saker. Han har ju — jag ber om ursäkt för att jag säger det — kommit in i frågan utan att ha direkt med saken att göra. Men det beror på att jag

*Ang. skydd
mot bonde-
jordens över-
gång i främ-
mande händer.
(Forts.)*

anlagt den synpunkt, som jag nyss nämnde, nämligen att frågan borde göras till en verklig regeringsangelägenhet och icke till en departemental angelägenhet.

Statsministern sade, att jordkommissionens betänkande kom in först i februari i år. Det kom emellertid redan i början av år 1919 till regeringen ett betänkande, där visserligen icke kommittén såsom sådan likt 1901 års kommitté förordade ett provisorium — så långt har den allmänna politiken i jordfrågan fallit tillbaka i stället för framåt; men där det fanns en reservation, som, med åberopande av gamla föredömen påpekade nödvändigheten av att här företaga en provisorisk lagstiftning, även för enskilda spekulanter men åtminstone mot bolags jordförvärv samt formulerade förslag därtill. Regeringen hade då, om den velat och behjärtat behovet och om den haft någon inom sig, som varit inne i dessa frågor, kunnat känna sig uppfordrad att, fastän saken bara var reservationsvis framkommen, framlägga ett förslag, som i sin provisoriska gestaltning icke alls behövde vara vidlyftigt, utan tvärtom, då det ju redan i stort sett är formulerat och sålunda allt klappat och klart och genomdebatterat på alla möjliga sätt. Det initiativet togs icke trots även enskilda föreställningar.

Nå, då upprepades framställningen 1920 i början av året, och då blev reservationen mer fulltalig, ungefär lika många på bägge sidorna. Kommittén i sin helhet ingick ock med ett lagförslag mot bolagsförvärven i södra och mellersta Sverige. Dessutom väcktes motioner i riksdagen med lagförslag i de olika ämnena och således hade man — lika väl som förut andra kammaren — kunnat antaga en provisorisk lagstiftning ögonblickligen åtminstone för bolagsförvärven. Regeringen hade väl ock med sin vidlyftiga apparat kunnat göra någonting, i fall den särskilt inriktat sin uppmärksamhet på den brådskande beskaffenheten av denna sak. Nu är det givet, att den högre juridiken härskar över oss ofantligt, och den härskar också över våra regeringar. Det kommer dit nya män, som icke äro inne i åtskilliga saker. Juristerna taga då hand om dem, och på det sättet blir en riksviktig angelägenhet en juristfråga och icke en mänsklighetsfråga, såsom nu borde vara fallet.

Man har då tyckt, att det där förslaget om att hindra även enskildas förvärv var så vidlyftigt, att man icke kunde hinna med det. Nåväl, gärna det; det är av flera skäl icke heller fullt så brådskande. Men det fanns ju ett särskilt förslag om att hindra bolagsförvärven, ett mera definitivt och ett provisoriskt förslag om att hindra bolagsförvärven. Varför lade man icke fram förslag i den vägen? Det ligger i sakens natur att bolagsförvärv pågå stadigt. Herr Branting sade, att det var »av föga betydelse». Jo, jag tackar jag, det är i stället en fråga av den allra största betydelse, såsom också utredningen visar. Utredningen visar, att både bolags förvärv och enskilda spekulationsförvärv fortgått. Det rapporteras enskilda spekulantförvärv från flera socknar än bolagsförvärv. Vilka arealer som äro störst, de enskildas eller bolagsjordens, vet man icke, ty bolagen köpa ju stora egendomar, såvitt möjligt, medan de enskilda spekulanterna kun-

na nöja sig med mindre. I vilken arealomfattning de olika köpen ägt rum, känner man sålunda icke, men man tror att i flertalet trakter antalet enskilda förvärv under kristiden varit större än bolagens. Alla säga däremot, att bolagsförvärven fortgått i lika omfattning både före och under kristiden. Naturligtvis, det är den stora naturlagen. Industrien vill koncentrera sig och konsolidera sig. Kristiden är för dem icke någonting särskilt imiterande när det gäller jordförvärv. Dess framtidsmål är att kunna producera av egna råvaror. Det är den givna utvecklingen, som går framåt jämnt och stadigt. Vad säga åter utlåtandena om de enskilda spekulationsförvärven? Jo, de upplysa att dessa varit förnämligast en kristidsföreteelse och att de till större delen upphört efter kristiden, och de säga t. o. m., att även där sådana ägt rum under kristiden, har en återförsäljning av jorden, sedan skogarna skövats ofta gått så fort, att varken jord eller åbyggnader hunnit vanhävdas. Och vad yttrar Konungens befallningshavande över förslaget om den mot de enskilda spekulantförslagen riktade s. k. femårsdagen om lagens förlängning? Jo, att den behövs icke nu, ty nu ha de enskilda spekulanternas kristidsköp i det närmaste upphört.

Det som äger bestånd, den stora alltså lika hotande faran, är och förblir i alla fall bolagsförvärven, och att åtminstone stämma där i bäcken skulle, tycker jag, vara en angelägenhet även för regeringen. Ty vad blir annars följden? Jo, att de fortgå till nästa riksdag, herr statsminister. Det kommer att läggas åker på åker, skog på skog till bolagsväldet på bekostnad av den självständiga fria bondebefolkningen. Skall icke en sådan äventyrlighet giva regeringen anledning till att framlägga förslag åtminstone till en provisorisk lagstiftning i det stycket. Nå, det har ju förelegat motioner vid denna riksdagen bland annat just om saken i denna sin begränsning. Vad gjorde då riksdagen? Ett enhälligt utskott avstyrkte förslaget. Varför? Jo, därför, att de nya männen helt naturligt äro främmande för dessa saker, och juristerna taga hand om det nya folket och man följer dem i brist på egen sakkunskap och känsla för vad det gäller. Här i kammaren lyokades vi i alla fall för en provisorisk lagstiftning rafs ihop 29 man, en handfull socialdemokrater, liberaler och bondeförbundare, men i övrigt föll det hela platt till marken. Vilken glans låg det icke över den andra kammare, som behandlade frågan 1901, i jämförelse med de kamrar, som behandlade samma fråga 1902! Det är oerhört, att det skall gå tillbaka på detta sätt, att man icke skall få uppleva något framsteg, att man icke tar lärdom av erfarenheterna och åtminstone klämmer till någon gång, när det behöver klämmas till.

Jag kommer så väl ihåg, huru norrlandskommittén år 1901 ögonblickligen gick in och begärde en provisorisk förbudslag. Då satt på justitieministerposten herr Hammarskjöld. Han vägrade att lägga fram detta förslag och vägrade det även på grund av ovilja mot själva saken. I detta hänseende föreligger sålunda ett visst framsteg, då statsministern nu lovat, att åtgärder skola vidtagas till nästa år. Men även vid de föregående tillfället riktades av mig en interpellation till dåvarande statsministern von Otter av samma anledning som nu. Det var vid riksdagen 1902 statsministern svarade avböjande. Jag

*Ang. skydd
mot bonde-
jordens över-
gång i främ-
mande händer.
(Forts.)*

*Ang. skydd
mot bonde-
jordens över-
gång i främ-
mande händer.*
(Forts.)

replikerade litet temperamentfullt eller entusiastiskt, hur man vill kalla det och slöt med följande ord: »Inga pengar, ingen regering, ingen makt i världen skall kunna förhindra, att land bygges med lag, som framsprungit av kärlek till folket, och icke av *juristeri*. Hjalmar Branting satt vid min sida. Jag minnes, huru varmt han lyckönskade mig, icke minst till slutorden, och huru han såg hotande och mörk på statsminister von Otter.

Ja, herr talman, så förhåller sig saken.

Herr statsrådet U n d é n: Då den ärade interpellantens anmärkningar egentligen riktade sin udd mot mig såsom ansvarig för det departement, på vilket handläggningen av dessa frågor närmast ankommer, ber jag att få yttra några ord.

Interpellantens huvudanmärkning var, att detta hade gjorts till en departemental angelägenhet, och han ville förhindra, att dessa frågor, som han uttryckte sig, nedsjönke till att bli departementala angelägenheter. Jag ber få korrigera detta påstående. Denna viktiga och betydelsefulla fråga har varit föremål för flera överläggningar inom den samlade regeringen, och där har också beslut fattats angående förfaringsättet i densamma.

Vidare förefaller det mig, som om interpellanten kringgick ett av de huvudskäl, som ha förmått regeringen att icke nu lägga fram ett förslag, begränsat till att gälla bolags jordförvärv. Under den tid förbudet för bolag att förvärva fast egendom i Norrland har gällt, ha ju bolagen, som bekant och som interpellanten väl känner, så småningom lärt sig att i den allra största utsträckning kringgå lagen genom att använda bulvaner av olika slag. Den frågan förelåg alltså, huruvida man skulle beträffande södra och mellersta Sverige såsom särskilt brådskande lägga fram ett lagförslag rörande förbud mot bolag att förvärva fast egendom, ehuru man kunde vara övertygad om att en sådan lag skulle bli föga effektiv. Det framhölls ju också av statsministern, att jordkommissionens majoritet, som avgjort detta förslag till begränsning av bolags jordförvärv, ansett, att förslaget borde kompletteras med en särskild lag angående bulvanförhållanden, men att detta lagförslag, som mött många olika invändningar, icke minst från interpellanten själv, icke vore i sådant färdigberett skick, att det ansågs böra föreläggas riksdagen. Alltså, de starka orden om att regeringen här icke velat provisoriskt hejda bolagens jordförvärv falla tillbaka inför det sakförhållandet, att ett lagförslag med all sannolikhet icke kunnat hejda bolagens jordförvärv i någon nämnvärd utsträckning, om det fått den av jordkommissionens majoritet föreslagna utformningen.

Vad sedan beträffar möjligheten att gå fram med ett förslag, av den omfattning interpellanten i sin reservation i jordkommissionen förordat, alltså med utsträckande av kontrollen även till enskildes jordförvärv, är det väl för alla uppenbart, att en sådan lagstiftning är av synnerligen ingripande art och att en regering icke gärna kan ta på sitt ansvar att lägga fram ett sådant förslag utan att vara övertygad

om att det är fullt genomtänkt till sina verkningar. Jordkommissionens majoritet, som själv principiellt var för en utsträckning av lagstiftningen även till enskildas jordförvärv, har icke ansett sig färdig att ännu taga ståndpunkt till denna fråga, och regeringen ansåg för sin del, att med den korta tid, som stod till buds, det icke var möjligt att tillräckligt överarbeta förslaget. Det förefanns då den risken, om man lade fram ett förslag om en mindre genomtänkt lagstiftning, att det i själva verket skulle bli ett bakslag vid lagens tillämpning, som skulle kanske för lång tid framåt försvåra genomförandet av en verkligt effektiv lagstiftning angående kontrollen även av enskildas jordförvärv.

*Ang. skydd
mot bonde-
jordens över-
gång i fram-
mande händer.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Vad angår frågan om det vidlyftiga lagförslag, som skulle erfordras för att även provisoriskt stämma i bäcken också mot enskilda spekulanter jordförvärv, är jag ense med den siste ärade talaren därom, att det är måhända förklarligt, och det må vara hänt, att regeringen icke framlagt något sådant förslag, så att det är inte därom det tvistas vid detta tillfälle. Men jag vill dock säga, att om man verkligen i sitt inre kände det levande behovet av en sådan lagstiftning, skulle dock, genom tillsättande av alla segel och genom samarbete mellan olika vederbörande, även ett sådant lagförslag ha kunnat komma fram för denna riksdag och bliva antaget av riksdagen. Svårare och märkvärdigare saker har man sett utföras i riksdagens historia och för resten även i världshistorien.

Jag vill emellertid som sagt lämna den där saken åsido och tala bara om dessa bolagsförvärv. Beträffande dem erinrade den siste talaren — och det var nu hans huvudinvändning — att det hade visat sig, att det icke vore rådligt att vidare utvidga denna lagstiftning, därför att lagen krigingens genom användande av bulvaner i så ofantlig omfattning. Först eller samtidigt måste menade han, också en bulvanlagstiftning komma till stånd. »Ofantlig omfattning», var får den siste ärade talaren det ifrån? Dessa fall äro ju få i jämförelse med de fall, då bolagsförvärv, ifall de varit tillåtna skett och skolat ske utan användning av bulvan. Herr Widén har låtit upprätta en liten statistik över dessa förhållanden. Han kom därvid till det resultatet, att det förekommit sådana förvärv i någon större utsträckning — ett hundratal tror jag — i Västernorrlands län, och i andra län hade det skett i jämförelsevis få fall och i vissa trakter icke alls. Kan detta sägas vara i ofantlig omfattning i jämförelse med antalet bolagsförvärv, då man låtit bolagsängvälden gå lös över landet och bondejorden?

Men dessutom förbisåg den siste ärade talaren, att beträffande denna lagstiftning som föreslagits skola komma till stånd rörande bulvanförvärv, — även därom har jordkommissionens majoritet inkommit med förslag, som med god vilja och kunnat föreläggas riksdagen — äro alla majoriteter och minoriteter, alla förslagsställare och myndigheter ense, att den skall bli retroaktiv, så att om man för närvarande skulle utfärda en lagstiftning angående bolagsförvärv och den skulle kringgräs genom användande av bulvan, så bli dessa bolag och deras bulvaner i alla fall av med dessa hemman, när den slutliga

*Ang. skydd
mot bonde-
jordens över-
gång i främ-
mande händer.*

(Forts.)

bulvanlagstiftningen kommer till stånd. Om detta också betonades kraftigt i den framlagda propositionen om lagstiftning mot bolagsförvärv, skulle nog antalet fall, då nya bulvaner verkligen uppträda, sjunka ned till en obetydlighet.

Nej, det är så, att vi ha så mycket att göra, och var och en är ju sitt eget närmast, så att vi hava icke personligen känsla för den realitet, om vilken det är fråga. Och det är därpå det hänger. Ty annars skulle man i det sista anförandet åtminstone ha förnummit en undertryckt kvidan över det faktum, att tills nästa riksdag hinna fatta beslut, läggas den ena landsändan efter den andra under bolagsväldet på bekostnad av friheten i Norden.

Vid föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ikraftträdande av lagen den 11 juni 1920 om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos och företogos punktvis till avgörande statsutskottets memorial:

nr 240 A, angående statsregleringen för år 1921.

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 13 och 14.

Lades till handlingarna.

Punkterna 15 och 16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

nr 240 B, angående regleringen av tilläggsstaten till riksstaten för år 1920.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 8 och 9.

Lades till handlingarna.

Punkten 10.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets utlåtande nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning under punkten 7 i elfte huvudtiteln, angående bättre pensionsförhållanden åt änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 436, till Konungen, med reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning; och

nr 438, till fullmäktige i riksbanken, med överlämnande av bankoreglementet.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 466, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ikraftträdande av lagen den 11 juni 1920 om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen.

Anmälades och bordlades bankoutskottets memorial nr 91, med förslag till nytt reglemente för riksgäldskontoret.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

På hemställan av herr talmannen medgav kammaren att anslag, som utfärdats till sammanträdet fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3,08 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Måndagen den 21 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades protokollen för den 15 innevarande månad.

Vid föredragning av bankoutskottets memorial nr 91, med förslag till nytt reglemente för riksgäldskontoret, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 2 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

nr 2 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

nr 3 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

nr 3 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

nr 5, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

nr 10, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet;

nr 391 A, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning för år 1921 i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk;

nr 391 B, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning å tilläggsstat till riksstaten för år 1920 i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk;

nr 428, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet och — för tiden från och med den 1 juli 1920 — handelsdepartementet;

nr 456, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under år 1920 för viss personal inom den civila statsförvaltningen ävensom angående förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel jämte i ämnet väckta motioner;

nr 457, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående partiell löneförbättring för häradshövdingarna m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 458 A, angående statsregleringen för år 1921;

nr 458 B, angående regleringen av tilläggsstaten till riksstaten för år 1920;

nr 460, med överlämnande av riksstat för år 1921 och tilläggsstat till riksstaten för år 1920;

nr 463, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statsbidrag till epidemisjukvården jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 465, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående tillfällig löneförbättring under år 1921 för viss personal vid armén och marinen jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 11 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 11 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 tionde huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; samt

nr 437, med reglemente för riksgäldskontoret.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 439, till fullmäktige i riksgäldskontoret med reglemente för riksgäldskontoret.

Tillkännagavs att Kungl. Maj:t låtit genom offentligt anslag bjuda och kalla riksdagens samtliga ledamöter att tisdagen den 22 innevarande juni kl. 2 e. m. infinna sig uti slottskapellet samt, efter förrättad gudstjänst, begiva sig till rikssalen för att, enligt 36 § riksdagsordningen, av Kungl. Maj:t i nåder hemförlovas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2,15 e. m.

In fidem
Arvid Vide.

Tisdagen den 22 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 1,30 e. m.

Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 8 A, angående reglering av utgifterna under riksstatens för år 1921 åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet; och

nr 8 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 100, rörande förslag till förordning angående ändrad lydelse av §§ 4 och 12 i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring m. m.;

nr 101, angående förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker;

nr 102, angående förslag till lag med vissa bestämmelser i syfte att trygga rätt till elektrisk kraft m. m.;

nr 103, angående förslag till lag om ändring i vissa delar av konkurslagen m. m.;

nr 104, angående ändrad lydelse av § 10 i instruktionen för riksdagens revisorer av stats-, banko- och riksgäldsverken;

nr 105, angående ersättning för resekostnad och dagtraktamente till kyrkomötets självskrivna ledamöter;

nr 106, angående val av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret samt av suppleanter för riksdagens samtliga fullmäktige i dessa verk;

nr 107, angående lag om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo;

- nr 108, angående kreditivsummorna;
- nr 109, angående förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen m. m.;
- nr 110, angående förslag till ändrad lydelse av § 20 regeringsformen;
- nr 111, angående ändrad lydelse av §§ 87 och 88 regeringsformen;
- nr 112, angående åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet;
- nr 113, angående lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser i anledning av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;
- nr 114, angående anslag för bestridande av på staten belöpande kostnad för pensionstillägg och understöd enligt lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring m. m.;
- nr 115, angående grunder för bestämmelser i fråga om användande av sax för fångande av djur;
- nr 116, angående tillfällig höjning av postavgifterna;
- nr 117, angående folkomröstningsinstitutet;
- nr 142, angående utredning rörande program för närmaste framtiden för svensk finanspolitik;
- nr 143, angående förordning angående allmänningsskogar i Västerbottens och Norrbottens län;
- nr 144, angående anslag till täckande av de i av riksdagen antagna förordning om uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordrättestegringsskatt avsedda kostnader;
- nr 145, i fråga om förordning angående särskilda bestämmelser rörande mantalsskrivningen för år 1921 med anledning av folkräkningen den 31 december 1920 m. m.;
- nr 146, angående förbud mot tillverkning och import av starkare maltdrycker;
- nr 147, angående förordning om ändrad lydelse av § 3 mom. 1 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning m. m.;
- nr 148, rörande anslag till en flottledslånefond;
- nr 149, angående förslag till förordning om ändrad lydelse av § 1 mom. 2 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning;
- nr 150, angående uppförande av viss bevilning å tilläggsstaten för år 1920;
- nr 151, angående beräkning av bevilningarna för år 1921;
- nr 152, angående förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskälighyresstegring m. m.;
- nr 153, angående vissa anslag och lån till främjande av bostadsproduktionen m. m.;
- nr 154, angående förslag till förordning om byggnadsskatt;
- nr 155, angående statsregleringen;
- nr 156, angående dispositionen av besparingarna å huvudtitlarna;

nr 157, angående utbetalning av riksdags- och revisionskostnader, som utgå enligt riksstaten och riksgäldskontorets reglemente;

nr 158, angående bestridande av på riksdagens beslut grundade riksdagskostnader samt sådana av riksdag föranledda utgifter, som av Kungl. Maj:t förskottsvis anvisats till utbetalning å statskontoret;

nr 159, angående sättet för betalning å statsskulden m. m., avbetalning av statsskulden och återbetalning av tillfälliga lånemedel;

nr 160, angående av riksdagen beslutade i tilläggsstaten för år 1920 och riksstaten för år 1921 uppförda samt till utbetalning å riksgäldskontoret anvisade anslag;

nr 161, angående sättet för gäldandet av å riksgäldskontoret anvisade utgifter;

nr 162, angående förslag till ändrad lydelse av §§ 61 och 109 regeringsformen samt § 72 riksdagsordningen;

nr 163, angående förslag till ändrad lydelse av §§ 4, 28, 33 och 108 regeringsformen samt § 70 riksdagsordningen;

nr 164, angående lag om ytterligare minskning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga av 1919 års klass;

nr 165, angående lag om befrielse för vissa värnpliktiga av 1917 års klass från fullgörande av en repetitionsövning;

nr 166, angående förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1920 års klass;

nr 167, angående lag om ikraftträdande av lagen den 11 juni 1920 om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen;

nr 168, med överlämnande av bankoreglementet m. m.;

nr 169, angående förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin;

nr 170, angående förslag till förordning om punschskatt;

nr 171, angående förslag till lag om ändrad lydelse av § 29 mom. 4 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.;

nr 172, angående förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

nr 173, angående ifrågasatt ändring av § 26 regeringsformen;

nr 174, angående förslag till lag med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän;

nr 175 rörande förordning angående vissa ändringar i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften;

nr 176, angående överlämnande av reglementet för riksgäldskontoret;

nr 177, i avseende å statsregleringen och rörande med statsverket gemenskap ägande ämnen; samt

nr 178, angående åtskilliga på grund av § 89 regeringsformen väckta frågor.

Till åtlydnad av Kungl. Maj:ts nådiga kallelse avgingo herr talmannen samt kammarens ledamöter kl. 1,45 e. m. till slottskapellet,

där riksdagspredikan hölls av kyrkoherden i Jakobs församling i Stockholm, e. o. hovpredikanten F. Hammarsten.

Efter gudstjänstens slut begav sig kammaren till rikssalen, där jämväl andra kammaren infann sig. Sedan herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet Undén uppläst Kungl. Maj:ts nådiga förordnande för hans excellens herr statsministern Branting att å Kungl. Maj:ts vägnar avsluta riksdagen samt talmännen var för sig framfört kamrarnas undersåtliga välönskningar och riksdagsbeslutet blivit av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet uppläst, förklarade hans excellens herr statsministern i enlighet med det honom lämnade uppdraget 1920 års lagtima riksdag vara avslutad.

Efter det första kammarens ledamöter återkommit till samlingsrummet och där intagit sina platser, framträdde greve Hamilton till talmansbordet och yttrade: Mina herrar! Riksdagen är slut. Och trots allt, som åtgjorts för dess förkortande och för riksdagsarbetets främjande, har avslutningen även i år icke kunnat ske förrän i midsommartid och två dagar senare än i fjol. Under den sista tiden har vårt arbete, såsom vi alla veta, varit, man kan väl säga, över all hövan ansträngande och forcerat. Jag ber att få uttrycka min beundran för den arbetsamhet och den plikttrohet, som därvid gjort sig gällande såväl hos utskotten som hos riksdagens tjänstemän. Men alla torde vi väl vara ense därom, att förhållandena numera blivit i det närmaste olidliga, och att ställningen är rätt bekymmersam. Det kan icke vara bra, att landets viktigaste angelägenheter år efter år skola avgöras under ett så förskräckligt tryck. Det är icke nog med, att, som vi alla veta, under en sådan parforcejakt inadvertenser icke kunna undvikas. Nej, hela systemet är fördömligt, fördömligt ur många synpunkter, men icke minst därigenom, att det icke lämnar tillräcklig garanti mot förhastade och icke tillräckligt väl genomtänkta beslut. Härom torde väl också alla vara ense, och man har ju också mycket talat om ytterligare åtgärder till det ondas avhjälpande. Man har talat om införande av höstsessioner, och man har framställt andra förslag. För min del, måste jag bekänna, sätter jag icke mycken tilltro till dessa projekt och detta på grund av, att de icke ta sikte på det ondas verkliga orsak. Min övertygelse är, att dessa missförhållanden komma att fortfara eller åtminstone icke i nämnvärd mån kunna förminskas, så länge svenska folkets lycka anses kräva hundratals nya lagar och författningar för vartenda år, och så länge samtidigt riksdagspartierna av ömhet för yttrandefriheten icke anse sig kunna utöva någon som helst censur eller kontroll över vare sig motionerandet eller orerandet. Ja, mina herrar, när jag säger detta, vet jag mycket väl, att jag vidrör ett ganska ömtåligt ämne, men jag ber samtidigt att få försäkra att lika övertygad som jag själv är om riktigheten av vad jag sagt, lika litet smiokrar jag mig med, att mitt uttalande skulle på något sätt inverka på sakernas utveckling. Men därför ser jag också med så mycket större missmod på de nuvarande förhållandena.

Emellertid, denna gång ha vi genomfört vårt arbete. Jag lyckönskar er, mina herrar, och ber få tillönska eder en god sommar och välbefinnlig vila; och jag tackar eder slutligen på det allra hjärtligaste för de många bevis på vänskap och förtroende, som även under denna riksdag kommit mig till del.

Detta tal bevarades av herr Trygger i följande ordalag: Herr greve och talman! Ni sade, att vårt arbete nu är slut. Vi hava dock kvar den kära plikten att till eder frambära ett varmt tack för insiktsfull och välvillig ledning av våra förhandlingar och icke minst för de beaktansvärda erinringar, som ni i edert yttrande i dag behagat göra.

Innan vi skiljas, må det dock tillåtas mig att något dröja vid den politiska situation, som för närvarande föreligger. Den är allvarlig, både utåt och inåt. Vad man än må säga om utvecklingen i världen sedan 1914, säkert är, att de fasta grundvalar, på vilka staterna och samhällena då vilade, i betänklig grad rubbats. Detta har visat sig särskilt efter krigets avslutande. Vi hava det intrycket, att ledande statsmän förlyft sig på den börda, som kriget lagt på deras intelligens, klokhets och beslutsamhet. Man synes i vissa fall liksom bunden av föreställningar och stämningar, som voro naturliga under kriget, men som icke äro förenliga med fredens krav och mänsklighetens behov att återvända till arbetet för andlig och materiell kultur. Sker här icke en ändring, hotas enligt min mening Europa med ödet att än en gång få genomleva medeltidens mörker och armod. För de smärre staterna är ett sådant sakernas läge uppfyllt med särskilt stora faror. Undergräves vår andliga odling och förintas vårt välbefinnande, löpa vi jämväl risken att förlora vår urgamla frihet och nationella tillvaro. Det gäller därför nu mer än någonsin, att alla svenska medborgare, oberoende av partiståndpunkt, hålla kraftigt ihop, så att vårt folk må stå som en fast klippa inför händelsernas våldsamma vågsvall. Ett glädjande tecken till en sådan nationell samling skönja vi i det samfälliga hävdandet av rätt och billighet i Ålandsfrågan. Tidigare än mången kanske annat, har Sveriges folk kommit i den ställning, att det får visa, att bakom ordet står en fast vilja att verka för genomförandet av dessa rättfärdighetskrav.

Herr talman! Vänder jag därefter blicken mot våra inre förhållanden, kan jag icke förneka, att samma auktoritetsminskning, samma upplösning av samhällsband och samhällsordning, som vi träffa runt om i världen, i viss mån gjort sig gällande även hemma hos oss. Demokratien, som med stormsteg trängt in i vårt land, och vars seger av mången hyllats som början till en guldålder, har åtminstone hittills icke uppfyllt ens måttligt ställda förhoppningar. Man har proklamerat, att samhället måste anpassa sig efter demokratiens krav; det synes vara på tiden, att demokratien söker anpassa sig efter samhället och dess behov. I annat fall blir begreppet samhällsordning en motsägelse, och demokratiens frihetsideal en allt förkvävande tvångströja.

Herr talman, huru obehagligt det än må vara att erkänna, otvi-

velaktigt är att den fråga, vilken framstår såsom den icke blott i utlandet utan även hos oss för ögonblicket dominerande, är den ekonomiska. De högre intressena, de stora idealen kunna icke fånga människornas tankar, när dagens bekymmer städse göra sig påminta. I en dylik atmosfär frodas däremot mindre tilltalande sidor av den mänskliga naturen. Därpå lämna Europas svårt hemsökta stater talrika exempel. Men sjukdomssmitta kan dock angripa den kärnfriske, och understundom har det visat sig, att hans kraftiga natur givit det onda ökad näring att verka nedbrytande. Så även på det andliga området. Den nervösa oro, den hopplöshetens njutningslystnad, som av helt naturliga skäl gripit kring sig bland de av umbäranden försvagade folken, ha spritt sig även till vårt land och här alstrat en motvilja mot allvarligt arbete, som utgör ett hot mot vårt mödosamt förvärvade välstånd. Den största glädje, som kan beskäras en människa, den största lycka, som överhuvudtaget finnes, är arbetet efter förmåga för eget bästa och det helas väl, men den lyckan är man inom vissa kretsar av vårt folk beredd att kasta bort för att i stället fylla tiden med dådlöshetens tråkighet och lättsinnets förslappning. Däri ligger en oerhörd fara för vår nationella kraft och därmed ock för hela vår kultur. Måtte, det är min varma önskan, Sveriges folk snart bli helat från denna sjukdom och besinna, att budet, »du skall arbeta i ditt anletes svett» för orientalen må framstå som en straffdom, men för oss däremot utgör det värderikaste löfte för framtiden.

Jag vill, herr talman, iöke nu gå vidare in på detta viktiga ämne. Det återstår mig därför endast att uttala en förhoppning, som jag vet är allmän inom denna kammare, att när vi återkomma till ett nytt riksmöte, vi måtte finna eder på den plats, där ni varit i tillfälle att ådagalägga så gedigna, lysande och älskvärda egenskaper.

Tack!

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,55 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
